

Uit

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning
Institutt for historie og religionsvitenskap

Ungdom mot bøteterror

*Ungdommens perspektiv på kampen for opprettelsen av Ungdommens
Hus i Tromsø, 1982-1984*

—

Thomas Brodahl

HIS-3980 Mastergradsoppgave i historie ved lektorutdanninga, november 2016

Sammendrag

Tredje mars 1984 åpnet Ungdommens Hus på brygga i Tromsø. Åpningen kom først etter omlag tolv år med krav fra ungdommens side om et eget hus å utfolde seg i.

Tromsøungdommen hadde da blitt møtt med motvilje fra kommunalt hold helt siden begynnelsen av 1970-tallet, da ungdommen i byen først fremmet sine krav om et sted å være. Endelig hadde de fått et ungdomshus i Tromsø sentrum. Et hus som skulle være styrt av ungdommen selv, i tråd med de antiautoritære idealene som på denne tida vokste frem i ungdomsmiljøer rundt om i Europa.

Hvordan utspilte kampen for Ungdommens Hus i Tromsø seg sett fra aktivistenes perspektiv?

Denne avhandlingen tar for seg dette spørsmålet og ser på den siste fasen av kampen for Ungdommens Hus. Fra gateopptøyene i januar 1982, opprettelsen av organisasjonen UngMob, husokkupasjonen av Kirkegata 2 i februar 1982 og tida frem mot åpningen av Ungdommens Hus i mars 1984. Målet har vært å tilføre et supplerende perspektiv til det som allerede er skrevet om hendelsene. Dette har blitt gjort gjennom innsamling og analyse av intervjuer gjort med seks personer som selv var tilknyttet aktivismen. Ved hjelp av en faktuell lesning av kildene belyses aktivistenes organisering i UngMob, deres motivasjon for å protestere og deres kontakt med lignende grupper andre steder i Norge og Europa.

Avhandlingen gir en inngående beskrivelse av hendelsene sett fra aktivistenes ståsted.

UngMob ble ledet av allmøter og gjennom UngMob organiserte de arbeidet med å presse frem et politisk vedtak for opprettelsen av et ungdomshus, blant annet okkupasjonen i Kirkegata. De var motivert av behovet for et innendørs møtested tiltenkt ungdom, hvor det ikke krevdes betaling og som tilrettela for utfoldelse av deres interesser. Blant informantene var dette særlig tilknyttet utøvelse av pønkmusikk, men aktivistene var en variert gruppe og det ble et sted som hadde et tilsvarende bredt tilbud. Kontakt med likesinnede utenfor Tromsø vises blant annet ved at en av aktivistene selv deltok i okkupasjonen av Skippergata 6 i Oslo oktober 1981 og at de under planleggingen av Ungdommens Hus reiste til Danmark for å innhente kunnskap om hvordan aktivitetshus ble organisert der. Avhandlingen er et bidrag til forskningen på Tromsøs ungdomshistorie og en case som kan tilføyes arbeidet med å forstå den bredere europeiske ungdomsbevegelsen på 1980-tallet.

Forord

Masteroppgaven har gitt meg muligheten til å gjøre et dypdykk i et utrolig spennende tema. Gjennom arbeidet har jeg høstet uvurderlig lærdom om historiefaget som akademisk disiplin, som vil gi meg en faglig tyngde og selvtillit på veien videre. Oppgaven hadde ikke vært mulig uten hjelpen fra de rundt meg.

Først vil jeg takke min fantastiske samboer, Julie, for å ha støttet meg hele veien. Du fyller meg med glede og inspirasjon hver eneste dag. Jeg vil også takke min familie for deres varme og omtanke.

Takk til Kari Aga Myklebost, professor i historie ved Institutt for historie og religionsvitenskap ved UiT, for å ha vært min veileder i arbeidet med masteroppgaven. Den gode veiledningen og de motiverende samtalene har hjulpet meg gjennom et arbeid som har lært meg enormt mye. Jeg vil rette en spesiell takk til mine informanter for at de velvillig tok seg tid til å delta på intervju, for de svært trivelige og lærerike samtalene, og for å ha sendt meg nyttig skriftlig materiale. Uten deres hjelp ville ikke denne oppgaven latt seg gjennomføre.

Takk til mine medstudenter for utallige interessante diskusjoner gjennom hele studietiden, og for å ha lest teksten, gitt innspill og inspirert meg i arbeidet med oppgaven. Takk til Rune Blix Hagen, professor i historie ved Institutt for historie og religionsvitenskap, for inspirerende samtaler, tilbakemeldinger underveis i arbeidet og for å ha lett frem nyttig kildemateriale fra privatarkivet. Takk til Marianne A. Olsen, ved Perspektivet Museum, for tilgangen til museets arkivmateriale, og takk til Dag Erik Salsten for å ha sendt meg skannede avisutklipp og plakater.

Til slutt vil jeg takke mine kjære venner for det gode samværet og den viktige støtten. Dere har betydd og betyr utrolig mye for meg.

Tromsø, 07.11.16

Thomas Brodahl

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	iii
Forord	iv
Innholdsfortegnelse	v
1. Innledning	1
1.1. Problemstilling.....	2
1.2. Oppgavens teoretiske og samfunnsmessige betydning	3
1.3. Avklaringer	4
1.4. Tidligere forskning på ungdomsopptøyer.....	5
1.5. Kilder og vedlegg	7
1.6. Etikk.....	7
1.7. Gangen i oppgaven	9
2. Teoretisk grunnlag	9
2.1. Sosialhistorie og nyere kulturhistorie	10
2.2. Muntlige kilder	12
<i>Minnet</i>	<i>13</i>
<i>Hvordan lese muntlige kilder</i>	<i>15</i>
2.3. Ungdom og sosiale bevegelser	17
3. Metodisk tilnærming	19
3.1. Kildekritiske momenter ved innsamling av muntlige kilder	20
3.2. Innkalling og intervju av informanter.....	25
3.3. Skriftlig kildemateriale	26
4. Analyse	27
4.1. Tidligere krav om ungdomshus i Tromsø, 1972-1981	28
4.2. Fra gateopptøyene til «Brygga»	30
<i>Etterspillet etter gateopptøyene</i>	<i>34</i>

<i>Opprettelsen av UngMob</i>	36
<i>Okkupasjonen av Kirkegata 2</i>	40
<i>Vedtak om Ungdommens Hus på Bangsundbrygga</i>	44
4.3. «musikken det var det vi samla oss rundt».....	46
4.4. «vi dro nordover og skulle ta ideen med.»	48
5. Konklusjon	52
5.1. Oppgavens funn	52
<i>Er der empiri fra mitt kildemateriale som supplerer den tidligere litteraturen?</i>	52
<i>Var ungdommens protester organisert?</i>	53
<i>Hva var drivkreftene blant ungdommen for opprettelsen av et ungdomshus i Tromsø?</i>	53
<i>Var ungdommen del av en større nasjonal eller internasjonal bevegelse?</i>	54
5.2. Styrker og svakheter	54
5.3. Veien videre.....	55
Muntlige kilder	57
Skriftlige kilder	58
Litteratur	59
Vedlegg 1 - Intervjuguide	61
Vedlegg 2 – Informasjonsskriv	63
Vedlegg 3 – Meldeskjema NSD	65

1. Innledning

Tredje mars 1984 åpnet Ungdommens Hus på brygga i Tromsø. Åpningen kom først etter omlag tolv år med krav fra ungdommens side om et eget hus å utfolde seg i.

Tromsøungdommen hadde da blitt møtt med motvilje fra kommunalt hold helt siden begynnelsen av 1970-tallet, da ungdommen i byen først fremmet sine krav om et sted å være. Endelig hadde de fått et ungdomshus i Tromsø sentrum. Et sted som skulle være styrt av ungdommen selv, i tråd med de antiautoritære idealene som på denne tida vokste frem i ungdomsmiljøer verden over. Ungdommen forsøkte å få gjennomslag gjennom de etablerte politiske kanalene. «Arbeidsutvalget for ungdommens hus i Tromsø» søkte i februar 1972 om å få tillatelse til å anvende en etasje i den gamle Lærfabrikken ved Stakkevollvegen, men her ble de møtt med motstand fra blant annet formannskapet i kommunen, som avslo søknaden med begrunnelsen at lokalet var uegnet for formålet.¹ Da kommunens ungdomspolitik ikke svarte ungdommens krav, endret de taktikk, og bare få dager etter formannskapets avgjørelse okkuperte 50 ungdommer et hus i Grønnegata, i håp om å presse frem handling fra kommunens side. De ble hentet ut av politiet allerede samme kveld under rolige forhold. Husokkupasjon var en metode som ungdommen ville komme til å ta i bruk flere ganger for å vekke oppmerksomhet rundt saken. En sak som det ville vise seg at de måtte kjempe for i over ti år før noe ble realisert.²

«Voldsomme ungdomsopptøyer lammer Tromsø sentrum: Tåregass og bensinbomber avsluttet lørdagsnatta» stod det i avisen Nordlys 17. januar 1982.³ Dette er én av en rekke lignende overskrifter som var å finne i Tromsøs avishyller på begynnelsen av 1980-tallet. Byen som tidligere på 1970-tallet hadde blitt omtalt som «Norges pøbelby nr. 1» i Verdens Gang⁴, fikk ifølge VG forsterket sitt rykte⁵. Denne voldsomme avisomtalen kom i etterkant av helgen 15. januar 1982, da det oppstod konflikter mellom politiet og ungdommer i Tromsø sentrum. Konfliktene eskalerte utover helgen og Tromsø-politiet satte inn politifolk med skjold, hjelmer, køller, hunder og tåregass, som svar på ungdommens skjellsord, iskasting og

¹ Hallvard Tjelmeland, *Fra byfolk og bona til tromsøværing. 1945-1996* (Tromsø: Tromsø kommune, 1996), s. 418.

² *ibid.*, s. 417-19.

³ *ibid.*, s. 425. Sitat fra Nordlys 17. januar 1982.

⁴ VG 29.01.1974.

⁵ VG 18.01.1982

hærverk. Ungdommen i byen hadde da vært i konflikt med politiet en rekke ganger de siste årene.

Denne noe turbulente perioden i tromsøungdommens historie er innlemmet i byhistorien. I *Fra Byfolk Og Bona Til Tromsøværing :1945-1996*, beskriver historiker Hallvard Tjelmeland ungdommens aksjoner, og hvordan ulike deler av samfunnet, media, byrådet og politiet, forstod og reagerte på ungdommens handlinger. Hendelsene skapte overskrifter i samtiden og har fått sin plass i byhistorien, men fremstillingen er nødvendigvis ganske kort siden det er del av et større formidlingsverk som tar for seg hele byhistorien. Et annet moment som står sentralt for denne oppgaven er at aktivistene først og fremst ses utenfra. Det er en sympatisk fremstilling av ungdommens krav og handlinger, men der er få innsyn i ungdommens eget perspektiv, deres motivasjon og organisering i kampen for et hus. Denne svakheten i fortellingen er det denne oppgaven forsøker å rette opp i. For å oppnå dette har jeg samlet inn muntlig kildemateriale fra deltagere i protestene og møtt kildene med et perspektiv som fokuserer på aktivistene. Det er et forsøk på å få et innblikk i ungdommens egen opplevelse og på å forstå hendelsene innenfra for å på den måten kunne supplere og nyansere den fortellingen som allerede er skrevet. Dette springer ut av et ønske om å se «pøbelbyen» fra «pøbelens» perspektiv.

1.1. Problemstilling

Jeg ønsker å få historien fra ungdommen selv. Den overordnede problemstillingen lyder derfor som følger: *Hvordan utspilte kampen for Ungdommens Hus i Tromsø seg sett fra aktivistenes perspektiv? Fra gateopptøyene, januar 1982, frem til åpningen av "Brygga", mars 1984.* Jeg har valgt å presisere målene med oppgaven ved å formulere fire underordnede problemstillinger.

- *Er der empiri fra mitt kildemateriale som supplerer den tidligere litteraturen?*
- *Var ungdommens protester organisert?*
- *Hva var drivkreftene blant ungdommen for opprettelsen av et ungdomshus i Tromsø?*
- *Var ungdommen del av en større nasjonal eller internasjonal bevegelse?*

For å nærme meg svarene på disse spørsmålene har jeg valgt å anvende intervjuer med aktivistene som min primære kilde, supplert av noe skriftlig kildemateriale produsert i samtida av aktivistene selv. Fokuset på muntlig kildemateriale har utgangspunkt i en hypotese jeg har hatt om at intervjuer med aktørene vil være velegnet for å få tak i ungdommens eget perspektiv.

1.2. Oppgavens teoretiske og samfunnsmessige betydning

Med denne oppgaven forsøker jeg å tilføye byhistorien et nytt perspektiv ved å komme tettere på ungdommen og deres ståsted. I forhold til Tjelmelands gjengivelse av hendelsene i *Fra Byfolk og Bona til Tromsøværingen :1945-1996*, flytter min oppgave perspektivet på hendelsene fra den bredere bybefolkningen til ungdommen selv. Dette er den viktigste betydningen oppgaven har innen historiefaget. Det at de muntlige kildene og oppgavens perspektiv fungerer som et verdifullt supplement til det som allerede har blitt skrevet om ungdomsopptøyene, denne måten å nærme seg temaet og kildematerialet gir innsyn i andre aspekter ved fenomenet. Arbeidet vil også kunne fungere som del av den internasjonale forskningen på lignende protester andre steder i Europa på begynnelsen av 1980-tallet. Boken *A European Youth Revolt, European Perspectives on Youth Protest and Social Movements in the 1980s*⁶, ble utgitt i 2016, med redaktørene Knud Andresen og Bart van der Steen, og samler forskning på 1980-tallets ungdomsopprør fra en rekke ulike europeiske land. Den har vært svært viktig for å kunne forstå hendelsene i Tromsø i en større europeisk kontekst. Samtidig som jeg har hatt enormt stor nytte av deres arbeid håper jeg at mitt arbeid også er med på å utvide kunnskapen om temaet, som en case som kan anvendes for bedre å forstå forholdene i Norge.

Ungdommens behov for arenaer som de selv kan definere bruken av og som tilrettelegger for deres kreative utløp er også sentrale deler av dagens ungdomspolitik. I Tromsø er dette eksemplifisert av Tvibit, som med sin visjon: «Sette mennesker, byen og regionen i stand til å realisere egne ressurser og ideer, forme sin egen identitet og dermed kunne skape en bedre verden for seg og andre.»⁷ og med sitt brede samarbeid med byens kulturliv, gir en verden av muligheter for både ungdom og voksne. Jeg mener det er viktig å forstå hvordan man har kommet dit man er i dag. At ungdom ikke alltid har blitt hørt, at myndighetene nedprioriterte deres behov, å forstå at dette er noe ungdommen i Tromsø og andre steder, måtte kjempe for i en årrekke og hvor langt de følte de var nødt til å gå for å bli hørt. Det er viktig å gi ungdom muligheten til å se at de gjennom handling kan endre samfunnet rundt seg. Da mener jeg ikke at de bør kopiere 1980-tallets aktivister, for myndighetene har på mange måter lagt mer til rette for at ungdom i større grad skal ha tilgang til innflytelse innen politikken, og i dag er det

⁶ Bart van der Steen og Knud Andresen, *A European youth revolt : European perspectives on youth protest and social movements in the 1980s*, Palgrave studies in the history of social movements (Ruhr: Palgrave Macmillan, 2016).

⁷ Tvibit, "Om oss," hentet 13.10.16 fra <http://tvibit.net/om-oss/>.

en rekke nye kanaler for kommunikasjon og handling, internett er nok det fremste eksempelet på dette. Jeg sikter mer til tanken som lå bak og motiverte mange av aktivistene, en av pønkens grunnidealer, «DIY», *Do It Yourself* eller på norsk *gjør det selv*. Ikke vent på at andre skal legge til rette for dine ønsker, skap dine egne muligheter for å gjennomføre de, om det er å utgi musikk, lage en nettside, organisere en frivillig organisasjon, utvikle en tjeneste eller et produkt, eller danne et ungdomshus.

1.3. Avklaringer

Oppgaven fokuserer på ungdommen som var aktive i organisasjonen UngMob i Tromsø. For ikke å isolere disse hendelsene vil jeg også ta for meg forskning som er gjort på den bredere europeiske ungdomsbevegelsen som var aktiv i Europa i samtida. Målet med dette er blant annet å se etter kontaktflatene som knyttet de forskjellige lokale hendelsene i et transnasjonalt nettverk av aktivister og organisasjoner. Tidsmessig har hovedfokus for mitt arbeide vært på tida fra og med gateopptøyene i januar 1982 frem til åpningen av Ungdommens Hus i mars 1984, og det er sentrert rundt noen enkelthendelser. Tida før og etter vil dras inn blant annet i kontekst kapitlet for å plassere hendelsene inn i en større tidsmessig kontekst.

Gateopptøyene, var begrepet som ble brukt i Norge i samtiden for å beskrive konfrontasjonene mellom politiet og ungdom på begynnelsen av 1980-tallet. I sin artikkel *Unrest or Social Movement? Some Conceptual Clarifications*, forsøker Sebastian Haunss å få klarhet i begrepene som brukes til å omtale protestene rundt om i Europa i 1980 og 1981.⁸ Opptøyer er et vidt begrep som har blitt brukt om voldelige uroligheter som inkluderer tusener av mennesker og på en annen side brukt for å beskrive små hendelser hvor en håndfull personer knuser noen ruter. Noe annet han tar opp er bruken av betegnelsen ungdom. Aktivistene var i stor grad ungdom og unge voksne, mellom omtrent 16-25 år, det var også noen som var yngre og andre som var eldre, men basert på alderen på de som ble anholdt under gateopptøyene antar jeg at hovedvekten lå her.⁹ De aktørene som var aktive i arbeidet for å opprette et Ungdommens Hus i Tromsø har jeg valgt å betegne som ungdommen eller aktivistene. Denne begrepsbruken vil jeg utbrodere om i delkapittelet om Ungdom og sosiale bevegelser, kapittel 2.3.

⁸ Sebastian Haunss, «Unrest or Social Movement? Some Conceptual Clarifications» i *A European Youth Revolt* (Springer, 2016).

⁹ Halvor Fauske, *Det nye ungdomsopprøret? : en sosiologisk undersøkelse av ungdomsopptøyene i Norge 1978-84*, FAFO-rapport (Oslo: FAFO, 1985), s. 101.

1.4. Tidligere forskning på ungdomsopptøyer

Her gir jeg en kort beskrivelse av den tidligere forskningen som har blitt gjort på emnet. Jeg har benyttet meg av forskning både gjort i Norge og internasjonalt, noe er gjort i samtiden og noe i ettertid, og det er både historiefaglig forskning og forskning gjort med andre faglige utgangspunkt. Min første kontakt med forskning gjort på emnet var *Fra Byfolk Og Bona Til Tromsøværing :1945-1996*, av historiker Hallvard Tjelmeland, som er del av et større verk om Tromsøs historie som ble utgitt i 1996.¹⁰ Tjelmeland vier et underkapittel av boken til *Kampen for Ungdommens Hus*. Her beskrives handlingsforløpet til arbeidet for Ungdommens Hus fra 1970-tallet og frem til stengingen av Brygga. Det baserer seg blant annet på aviser, kommunale rapporter, akademiske arbeider og intervjuer. Fremstillingen fokuserer på de politiske beslutningene, ungdommens handlinger og media og akademias tolkning av hendelsene. Tjelmeland beskriver og problematiserer det samtidige ordskiftet rundt gateopptøyene og husokkupasjonen. Dette kapitlet gir et utmerket grunnlag å arbeide ut ifra, var med på å inspirere arbeidet mitt og har vært viktig gjennom hele prosessen. Oppgaven har et mål om å supplere denne fremstillingen ved å skifte perspektivet over til å fokusere på aktivistene selv. Gjennom en analyse av intervjuene og det skriftlige kildematerialet har jeg forsøkt å utvide forståelsen av aktivistenes side av saken.

A European Youth Revolt: European Perspectives om Youth Protest and Social Movements in the 1980s, utgitt i 2016, med redaktørene Knud Andresen og Bart van der Steen. De har samlet historiefaglig forskning på temaet fra en rekke europeiske land og med ulike vinklinger og fokus.¹¹ Et bidrag som jeg har anvendt meg av er Linus Owens, *Amsterdam Squatters on the Road*, som tar for seg husokkupanter i Amsterdam og fokuserer på deres reiser rundt om i Europa. På reisene besøkte de andre husokkupanter og radikale miljøer, møtene ble brukt til å dele erfaringer og informasjon om protest og husokkupasjon og for å danne nettverk. De mobile aktivistene var med på å spre protesten og protestformene til nye lokaliteter rundt om i Europa. Owens artikkel har vært viktig for å få en forståelse av hvordan denne typen protest spredte seg rundt om i Europa. Jeg har også anvendt flere av de andre artiklene for å få en forståelse av lokale forhold andre steder og fenomenet i et europeisk perspektiv.

¹⁰ Tjelmeland, *Fra byfolk og bona til tromsøværing. 1945-1996*.

¹¹ van der Steen og Andresen, *A European youth revolt : European perspectives on youth protest and social movements in the 1980s*.

Jeg har også anvendt forskningslitteratur som diskuterer temaet i nær samtid. Ved Universitetet i Tromsø hadde man et fokus på tromsøungdommens situasjon. Og bare noen måneder etter uroen blant tromsøungdommen, januar 1982, ble det arrangert et åpent seminar ved Universitetet i Tromsø. Fra dette seminaret ble det satt sammen en stensil, redigert av Ottar Brox, *Om ungdomsuroen i Tromsø i januar 1982*.¹² I stensilen finner man en rekke av innleggene fra seminaret, blant annet la Inger Lise Skaar frem en beskrivelse av hva som fant sted den aktuelle helga. Det ble diskutert hva som kunne være bakgrunnen for uroen blant ungdommen. En så blant annet på forholdet mellom ungdommen, kommunen og politiet, og det ble lagt frem en grundig beskrivelse av hendelsene under gateopptøyene. Hendelsene ble analysert med mål om å komme nærmere mulige årsaksforklaringer og for å kunne komme frem til eventuelle løsninger på problemet.

Ungdomsundersøkelsen i Tromsø, var et forskningsprosjekt gjort av Roar Sundby, som hadde ungdom i Tromsø som fokus.¹³ Prosjektet skulle kartlegge ulike sider ved tromsøungdommens liv og var delt inn i tre deler. De ulike delene tar for seg fritid og sosiale forhold, arbeidsledighet og kriminalitet, første del utkom i 1982. Prosjektrapporten har vært viktig for oppgaven ved å gi en forståelse av forholdene for ungdom i Tromsø.

Generasjonsopprøret, av Erling Bjurström fra 1982, tar for seg tenåringsmarkedet, ungdomskulturer og ungdomsbevegelser i den vestlige verden fra 1950-tallet frem til boken er skrevet på begynnelsen av 1980-tallet. Boken beskriver fenomenet fra et sosiologisk perspektiv, og gir en god gjennomgang av 50-, 60- og 70-tallets ungdomsbevegelser. Den har hjulpet med å gi begreper for å forstå fenomenet og med å se hendelsene i forhold til tidligere ungdomsbevegelser.

Det nye ungdomsopprøret? av Halvor Fauskes FAFO-rapport fra 1985, er en sosiologisk undersøkelse av ungdomsopptøyene i Norge 1978-1984.¹⁴ Boken står listet blant litteraturen Tjelmeland baserte seg på arbeidet med byhistorien. Fauske tar for seg opptøyer i flere norske byer, også opptøyene i Tromsø, og beskriver hendelsene og legger frem sine tolkninger av dem. Her fremkommer gode beskrivelser av opptøyene og etterspillet i Tromsø, og tolkninger

¹² Ottar Brox, red. *Om ungdomsuroen i Tromsø i januar 1982. Materiale fra instituttets åpne seminar 2.-4. mars 1982.*, Stensilserie A - Samfunnsfag. Nr. 42 (Tromsø: Institutt for samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø, 1982).

¹³ Roar Sundby, *Ungdomsundersøkelsen i Tromsø : prosjektrapport* (Tromsø: Universitetet i Tromsø, Institutt for samfunnsvitenskap, 1982).

¹⁴ Fauske, *Det nye ungdomsopprøret? : en sosiologisk undersøkelse av ungdomsopptøyene i Norge 1978-84.*

av årsakene bak de norske opptøyene og hvordan opptøyene ble omtalt av myndighetene og media.

Knut Houges bok, *Har vi en framtid? En bok om UNGMOB, gatebarn, opprør og oppkjøp*, ble utgitt i 1982.¹⁵ Boka forteller historien om UngMob Oslo, forholdene på gata og okkupasjonen av Skippergata 6 i oktober 1981. Den baserer seg på en rekke intervjuer med ungdom og bærer preg av å forsøke å fortelle historien fra deres ståsted. Boka har gitt mye innsikt i forholdene i Oslo, hvordan okkupasjonen av Skippergata 6 utfoldet seg og intervjuene med ungdommen i Oslo har gitt et innsyn i deres tanker om situasjonen. Dette har vært med på å kontekstualisere forholdene i Tromsø, og utfyller deler av informantenes fortellinger.

1.5. Kilder og vedlegg

Oppgavens empiriske grunnlag består primært av intervjuer gjort med seks personer som selv deltok i eller var tilknyttet aktivismen for et ungdomshus. Intervjuene ble gjort en og en, og varte mellom en og to timer i lengde. Gjennom semi-strukturerte intervjuer forsøkte jeg å få en innsikt i informantenes opplevelser av perioden og spørsmålene tok i hovedsak utgangspunkt i problemstillingene. Intervjuguiden finnes i slutten av oppgaven i vedlegg 1. De muntlige kildene ble analysert ved hjelp av en faktisk lese måte, fokuset lå altså på hva kilden kunne fortelle om de aktuelle fortidige hendelsene, aktivistenes organisering, mål og motivasjon. Det muntlige materialet er supplert av noe skriftlig kildemateriale, deriblant en fanzine som ble laget av aktivistene og en avis utgitt av Rød Ungdom. Dette materialet fikk jeg tilgang til i møte med informantene og det har vært viktig som et supplerende innsyn i informantenes perspektiv. De to ulike kildegruppene, muntlig og skriftlig, har fungert balanserende på hverandres styrker og svakheter. Teoretiske sider ved lesning av muntlige kilder vil bli gått nærmere inn på i kapittel 2, og det vil bli gjort en grundig gjennomgang av empirien og den metodiske fremgangsmåten i kapittel 3.

1.6. Etikk

Det er en rekke etiske og moralske forhold som den gode forskeren er nødt til å gjøre seg kjent med, særlig når man arbeider med muntlige kilder. Her vil jeg kort gå gjennom noen av de momentene som er aktuelt for dette prosjektet. Immanuel Kants rettesnorer for etiske

¹⁵ Knut Houge og Bernt Eide, *Har vi en framtid? : en bok om UNG MOB, gatebarn, opprør og oppkjøp* (Oslo: Gyldendal, 1982).

handlinger er et sentralt grunnlag for vitenskapens forhold til etikk og moral. Her er det særlig Kants humanitetsformulering som er relevant, *Handle slik at du alltid bruker menneskeheten både i egen og i enhver annen person samtidig som et formål og aldri bare som et middel*. Satt i sammenheng med innsamling og bruk av muntlige kilder kan det forstås slik at forskeren har et ansvar for ikke å la målet med prosjektet overstyre hensynet til fortellerne. Forskeren har altså et moralsk ansvar for å gi informantene en hederlig, ærlig og god beskrivelse av prosjektets innhold og mål, og gi dem en klar forståelse av hvordan det innsamlede materialet vil bli anvendt og ivaretatt. Forskeren har også et ansvar for ikke å anvende kunnskapen på en måte som kan gå negativt utover fortelleren, og eventuelle negative følger for informantene må være små i forhold til godet forskningen kan gi.¹⁶ Dette bør ikke forstås som at forskeren er forhindret fra å analysere informantenes fortelling eller fra å problematisere deres rolle i hendelsene de forteller om. For samtidig som hensynet til informanten skal veie tungt, har man også et implisitt krav fra eventuelle lesere. Ved å fremstille arbeidet som historie forventes det at man ikke forsøker å skjule relevant informasjon. Ved å informere intervjuobjektene på en god måte om hva informasjonen vil bli brukt til, hvordan den vil bli behandlet og ved å gi de mulighet til å avstå fra å svare eller å delta. Med informantenes informerte samtykke har man gått en lang vei i å møte de grunnleggende etiske kravene.

Her vil jeg kort ta for meg noen etiske problemstillinger som må tas stilling til ved bruk av narrativ kildelesning, dette kommer jeg nærmere inn på i 2.2. muntlige kilder. Jeg hadde i utgangspunktet tenkt å anvende en narrativ kildelesning, hvor beskrivelsen ansees som et narrativt konstrukt. Informantens uttalelser ses på som en levning som forteller noe om den kulturen informanten er en bærer av. Historikeren tolker da uttalelsene, beveger seg bort fra selve uttalelsen og mot den «skjulte» betydningen som leses ut av den. Historikeren sitter da med en betydelig definisjonsmakt ovenfor informanten, som ikke kan tas for lett på.¹⁷ Dette var litt av grunnen til at jeg valgte å gå bort fra denne lesningen. Et annet etisk moment er tilknyttet anonymiseringen av informanter. I sin hovedoppgave tar Myklebost opp et problem som hun møtte på ved anonymiseringen av sine informanter, «... å analysere lokale helter». Her trekker hun frem problematikken rundt det at informantene hennes potensielt kunne være

¹⁶ Valerie Raleigh Yow, *Recording oral history : a guide for the humanities and social sciences*, 2nd ed. utg. (Walnut Creek, Calif: AltaMira Press, 2005), s. 129-31.

¹⁷ Thomas L. Charlton et al., *Handbook of oral history* (Lanham, Md: Altamira Press, 2006), s. 159.

mulig å identifisere av noen med kjennskap til musikkmiljøet de var en del av.¹⁸ Den samme problematikken anså jeg som gjeldende i dette prosjektet. Jeg informerte derfor informantene om at deres fortellinger vil fremstå anonymisert i oppgaven, men at potensielt vil kunne bli gjenkjent av lesere som har en stor kjennskap til hendelsene, for eksempel ved selv å ha vært en del av miljøet. Jeg anser derimot de eventuelle negative følgene av å bli gjenkjent som små, da informantenes fortellinger i svært liten grad kom inn på informasjon som omtalte spesifikke personer eller grupper i negativforstand.

1.7. Gangen i oppgaven

I kapittel 2 vil jeg gå nærmere inn på oppgavens teoretiske grunnlag. Her er fokuset på påvirkning fra sosialhistorie og nyere kulturhistorie, bruken av muntlige kilder i historiefaget, sosialvitenskapens forståelse av ungdom og en gjennomgang av etiske forhold tilknyttet oppgaven. Deretter, i kapittel 3, følger en gjennomgang av oppgavens metodiske opplegg. Her gjennomgås fremgangsmåten for innsamlingen av empiri, oppgavens metodiske styrker og svakheter og jeg tar for meg en rekke momenter ved innsamling og bruk av muntlige kilder. Kapittel 4 tar først for seg Tromsø i tida frem mot gateopptøyene og for så å komme inn på oppgavens viktigste del, analysen av de innsamlede muntlige og skriftlige kildene. Analysen vektlegger en faktisk lesning av kildematerialet. Målet har vært å nyansere eller tilføye ny kunnskap om aktivistenes motivasjon og organisering til det som allerede har vært kjent gjennom tidligere litteratur. Kapittelet er organisert etter de underordnede problemstillingene. Til slutt i kapittel 5 vil jeg gi en oppsummering av analysens sentrale funn og i hvilken grad de har kunnet gi svar på problemstillingene. Her tas også opp oppgavens begrensninger og tanker om videre forskning på emnet.

2. Teoretisk grunnlag

Her tar jeg for meg det teoretiske rammeverket for oppgaven. Først vil jeg gå inn på de retningene innen den historiefaglige tradisjonen jeg har vært inspirert av og som jeg har basert meg på i arbeidet med oppgaven. Jeg vil gå inn på den teoretiske begrunnelsen for bruken av muntlige kilder og noen kildekritiske aspekter tilknyttet det. For så tilslutt å gå inn på noen teoretiske rammeverk som har blitt anvendt for å forstå ungdom og sosiale bevegelser.

¹⁸ Kari Aga Myklebost, «Muntlige fortellinger som kilder. Refleksjoner rundt teoretiske og metodiske aspekter ved bruk av muntlige kilder som inntak til identitet» (Tromsø: Universitetet i Tromsø, 2002), s. 11-12.

2.1. Sosialhistorie og nyere kulturhistorie

Sosialhistoriens «historie nedenfra» og kulturhistoriens fokus verdien i menneskers egne opplevelser har vært sentrale inspirasjonskilder for dette prosjektet. Her vil jeg gå nærmere inn på disse retningene og hvordan de har vært relevant for arbeidet med oppgaven. Dette bygger særlig på Ingar Kaldals bok, *Frå sosialhistorie til nyare kulturhistorie*, fra 2002.¹⁹

Sosialhistorie var særlig fremtredende i Norge på 1970- og -80-tallet, og hvor blant annet Edvard Bull d.y. regnes som en av de mest fremtredende historikerne innen retningen. Mange var inspirert av marxistisk teori og klasseforhold var viktig, samfunn ble forstått som klassestrukturer som medførte eller motvirket klassekamp. Prosesser som modernisering, urbanisering og industrialisering var viktige rammeverk og man så ofte de lokale arbeidermiljøene eller lokalitetene i forhold til disse vidt favnende prosessene. Dette er sosialhistorien i grove trekk og det er viktig å påpeke at denne retninga i likhet med andre var prega av variasjon i både fremstillinger og metoder. En sentral del av sosialhistoriens program var å skrive historien «nedenfra», å skrive historien til de gruppene som på grunn av sin sosiale og økonomiske posisjon i samfunnet var blitt neglisjert av historiefaget. Det ble blant annet skrevet om lønnsarbeidere, kvinner, håndverkere, fiskere og bønder. Man ønsket å forstå hvordan de jobbet, hvilke sosiale forhold de levde under og hvordan de var organiserte, for eksempel i fagforeninger.²⁰

Nå kan vel ikke ungdomsopprøret i Tromsø i dag sies å være neglisjert i historieskrivningen, det har jo som nevnt blitt tildelt et helt underkapittel i Tjelmelands bok om byens historie. Tjelmeland skriver om opptøyene i et sosialhistorisk perspektiv i konteksten av Tromsø i etterkrigstida. Det er ikke hendelsene jeg nødvendigvis mener er neglisjert i ettertid, det er heller ungdomsaktivistenes perspektiv jeg mener fortjener å bli løftet frem, for ungdom som gruppe har ikke hatt et veldig stort fokus innen historiefaget. Dette er nok fordi ungdom som gruppe, som noe annet enn barn men ikke helt voksne, er forstått som en livsfase som har blitt en tydeligere adskilt del av livet først i de seinere tiår. Forståelsen av ungdom er noe jeg kommer inn på litt senere. Jeg vil gå enda lenger enn Tjelmeland og forsøke å gi en grundig drøfting av ungdommens eget perspektiv på hendelsene, skrive om hendelsene innenfra og knytte det til den nasjonale og europeiske bevegelsen.

¹⁹ Ingar Kaldal, *Frå sosialhistorie til nyare kulturhistorie*, Utsyn & innsikt (Oslo: Samlaget, 2002).

²⁰ *Ibid.*, s. 8-17.

Ønsket om å se gruppe fra innsiden var inspirert av den nyere kulturhistorie som fikk vind i seilene på 1980-tallet. Inspirert av fagområder som litteraturvitenskap, antropologi og etnologi, oppstod det en nytenkning av både metoder og perspektiver.²¹ Kulturens betydning som faktor skulle løftes opp og balansere det sterke fokuset på økonomiske, politiske og sosiale faktorer. Det var blant annet et mål om at verdien av å skrive historie om folks egne erfaringer og opplevelser skulle bli hevet og fungere som en motvekt mot det ensidige fokuset på materielle forhold, som noen mente sosialhistorien hadde medført. Kort sagt vendte de seg bort fra en kvantitativ struktursosiologisk rettet historie, og mot en kulturhistorie som fokuserte på kulturens «innside».²² Jeg var som nevnt inspirert av den nyere kulturhistorien i mitt valg av tema og perspektiv, og da særlig retningen historisk antropolog. Historisk antropologi tok i bruk antropologiens metoder for å bedre kunne forstå grupper som i liten grad har etterlatt seg skriftlige kilder. Det var et ønske om å forstå kulturene fra «innsiden», om å vektlegge aktørenes egen forståelse av tilværelsen sin. Det var ikke nok å forstå hva de gjorde, men også hvordan de selv begrunnet det de gjorde. Den nye kulturhistorien skiftet fokuset fra de materielle forhold og en strukturorientering til mentalitet og individet som aktør. I dette perspektivet ser man individet i mindre grad som underlagt samfunnsstrukturene og man fokuserer på individets forståelse og begrunnelse for egne valg. I utgangspunktet hadde jeg et ideal om å nærme meg aktivistenes egen opplevelse av hendelsene. Et mål var å kunne sette meg inn i hvordan de den gang opplevde det å ikke bli lyttet til av kommunen, å bli stemplet som pøbel av avisene og de heftige konfrontasjonene med politiet. Etter hvert har jeg moderert i hvor stor grad jeg mener det er mulig å nærme seg hvordan de opplevde det i samtida. Dette var på grunn av en grundigere lesing av kritikken mot en slik oppfatning, men det er også fordi jeg fikk problemer med å møte kildematerialet fra intervjuene med et slikt perspektiv. Dette er noe jeg kommer nærmere inn på i neste kapittel hvor oppgavens metodiske valg drøftes. Jeg har heller vektlagt å forstå hvordan de var organisert, hvilke mål de hadde og hva som motiverte dem. Spørsmålene har likheter med de spørsmålene sosialhistorien ønsket å finne ut av i møte med gruppene de studerte, mens det siste, hva som motiverte ungdommen, er nok det som i størst grad kan sies å være tilknyttet en form for historisk antropologi. På samme måte som sosialhistorien kan sies å ha hatt en implisitt verdivurdering, har nok jeg også hatt det. På grunn av kunnskapen om det

²¹ Myklebost, «Muntlige fortellinger som kilder. Refleksjoner rundt teoretiske og metodiske aspekter ved bruk av muntlige kilder som inntak til identitet,» s. 20.

²² Kaldal, *Frå sosialhistorie til nyare kulturhistorie*, s. 30.

som har skjedd etter Ungdommens Hus, hvordan tilretteleggelse for ungdom har blitt viktigere, møtte jeg temaet med en klar tanke om at det aktivistene gjorde på mange måter var riktig. Det har vært viktig å være meg bevisst dette for å unngå å blendes i møte med kildene og ikke ta siden til aktivistene uansett situasjon, og det er noe jeg kommer tilbake til i analysen.

2.2. *Muntlige kilder*

... the unique and precious element which oral sources force upon the historian and which no other sources possess in equal measure is the speaker's subjectivity. ... Oral sources tell us not just what people did, but what they wanted to do, what they believed they were doing, and what they now think they did.²³

Slik beskriver Alessandro Portelli det enestående ved muntlige kilder. Muligheten til å nærme meg aktørens tanker om hvorfor de gjorde som de gjorde har vært viktig i min bruk av muntlige kilder og kan knyttes til målet om å bedre forstå aktørens motivasjoner. Muntlig gjengivelse av fortidige hendelser er en sentral del av en rekke kulturers forhold til sin historie, og muntlige kilder har vært anvendt i historieskrivingen helt fra de tidligste historiefaglige verkene vi har tilgang til, blant annet i Herodots *Historie*. Et viktig moderne norsk eksempel på bruk av muntlige kilder finner vi i Edvard Bull d.y. sin doktorgradsavhandling fra 1958, *Arbeidermiljø under det industrielle gjennombrudd*, som belyste norske arbeideres opplevelse av den industrielle utviklingen i Norge rundt 1900. Bull så verdien i muntlige kilders egenskap til å gi historikeren mulighet til å kikke inn i de «usynlige» forholdene mennesker har opplevd. De forhold som ikke er beskrevet i et dokument eller gjør seg synlig gjennom gjenstander.²⁴ Store deler av folks liv er det kun de selv som kan fortelle, og dette har vært svært viktig for den sosialhistoriske tradisjonen. Det er de «usynlige» forholdene jeg har forsøkt å nærme meg i dette arbeidet. For bortsett fra noen fanziner og plakater har jeg funnet svært lite skriftlig materiale laget av ungdommen selv. Dette gjør intervjuer til en av svært få muligheter til å få innsyn i aktivistenes opplevelser og handlinger.

²³ Alessandro Portelli, «What makes oral history different» i *Oral history, oral culture, and Italian Americans* (Springer, 2009), s. 36.

²⁴ Edvard Bull, *Arbeidermiljø under det industrielle gjennombrudd. Tre norske industristrøk*, De store U-bøkene (Oslo: Universitetsforl., 1972).

Minnet

Historikerens bruk av muntlige kilder har vært kontroversiell, og debatten har i stor grad fokusert på spørsmål om minnets pålitelighet, og dets historiske verdi.²⁵ Jeg baserer meg blant annet på min veileder, Kari Aga Myklebosts, grundige gjennomgang av muntlige kilder i sin hovedoppgave, *Muntlige fortellinger som kilder – refleksjoner rundt teoretiske og metodiske aspekter ved bruk av muntlige kilder som inntak til identitet*. For å bedre kunne forstå muntlige kilder er det viktig å ha en forståelse av grunnlaget for informantenes fortellinger, en forståelse av menneskets hukommelse. Tidligere ble minnet forstått som noe statisk, hvor hendelser og holdninger, ble lagret og for så å kunne hentes tilbake i sin opprinnelige form. Men menneskets hukommelse er ikke feilfri, minner blir ikke lagret og gjenkalt som i en harddisk. Psykologiens forståelse av minnet har beveget seg mot å forstå hjernen som et komplekst nettverk av koblinger mellom ulike deltagende deler. Disse ulike delene som hver for seg behandler lukt, bilder, ord eller berøring, knyttes sammen til helhetlige minner ved hjelp av hippocampus.²⁶ Hukommelsen er en prosess hvor selve gjenkallelsen av minnet vil kunne være med på å endre på det.²⁷ Historikeren er derfor nødt til å være seg bevisst minnets karakter som noe som vil kunne ha med seg elementer både fra etableringen av minnet, perioden frem til i dag og fra gjenkallelsen under selve intervjuet.²⁸ Minner blir bearbejdet av bæreren i et forsøk på å sette fortidens hendelser inn i en kontekst som en selv føler gir mening.²⁹ Historikere som anvender muntlige kilder har forsøkt å ta inn over seg denne nye forståelsen av minner, og så på det som en inngang, ikke bare til de faktiske hendelsene, men også til informantens normer og verdier.³⁰ Denne nye tilnærmingen til muntlige kilder fungerte som et verktøy i en analytisk tilnærming til kultur. Tidsavstanden mellom hendelsen og «rekonstruksjonen» under intervjuet, er med på å endre informantens minner. Noe som både blir sett på som et hinder og en mulighet for tilegnelsen av verdifull kunnskap, det vil jeg komme nærmere inn på om litt.³¹

²⁵ Myklebost, «Muntlige fortellinger som kilder. Refleksjoner rundt teoretiske og metodiske aspekter ved bruk av muntlige kilder som inntak til identitet,» s. 24.

²⁶ Yow, *Recording oral history : a guide for the humanities and social sciences*, s. 37.

²⁷ Myklebost, «Muntlige fortellinger som kilder. Refleksjoner rundt teoretiske og metodiske aspekter ved bruk av muntlige kilder som inntak til identitet,» s. 24-27.

²⁸ *ibid.*, s. 104.

²⁹ *ibid.*

³⁰ Dagfinn Slettan, *Minner og kulturhistorie. Teoretiske perspektiver*, vol. 4, Skriftserie fra Historisk institutt (Trondheim: Historisk institutt, Universitetet i Trondheim, 1994), s. 35-37.

³¹ *ibid.*, s. 52.

Rollen til gjenkallelse av minnet ble trukket frem av Elizabeth Tonkin i sin *Narrating our Pasts* (1993). Med utgangspunkt i hennes felt studier fra Vest Afrika belyser hun hvordan innholdet i gjenfortellingen av et minne vil kunne avhenge av i hvilken sosialkontekst det blir fortalt. Et minne som blir fortalt en sein kveld på en bar vil nok bli endret når det senere blir tatt frem igjen i en begravelse.³² Et intervju initiert av en forsker er på samme måte en sosialkontekst som vil kunne være med på å påvirke gjenfortellingen. Dette er noe forskeren er nødt til å være seg bevisst. Her kan det både være det at noen sosiale settinger trigger gjenkallelsen av visse minner, men det kan også skyldes fortellerens forståelse av hva som skal og ikke skal fortelles i en viss setting. Hva som tas med og hva som utelates er avhengig av settingen og kan være vanskelig for forskeren å vite. Informantenes minner fra hendelsen vil kunne være formet av en felles forståelse av hendelsene. Det kan være formet av det de har lest om hendelsene i etter tid eller av hverandres minner om dette er noe som de har diskutert i felleskap.

I dag deles og diskuteres minner i alle mulige kontekster. I hjemmet, på arbeidsplassen, på fester eller i begravelser. Det har også kommet nye arenaer for denne kommunikasjonen. «Facebook» har også blitt en arena for minner. Her deles minner om felles opplevelser gjennom skriftlige gjenfortellinger, spørsmål og deling av bilder. Dette var noe jeg kom over i sammenheng med arbeidet med oppgaven. Det var opprettet en gruppe hvor bilder og minner fra Brygga ble delt og diskutert. Det var blant annet her jeg kom over en del av det bildematerialet og avisklippene jeg har brukt i arbeidet mitt. I hvilken grad denne arenaen for deling av minner påvirker det kollektive minnet ville vært interessant å undersøke nærmere. Det har ikke blitt gått nærmere inn på i dette arbeidet, men kunne vært interessant å grave dypere i som et større fenomen i folks forhold til historie. Hvilken tyngde legges i de fortellingene som legges ut i gruppa? Ved at det er noen få aktive produsenter som deler sine minner og som vil være synlige for et stort antall personer, vil det være en større grad av ensretting av deltagerens minner og forståelse av hendelsene?

Det er sentralt i arbeidet å avgjøre kildenes pålitelighet. Er informantenes fortelling til å stole på? Der det har vært mulig har jeg kontrollert informantenes fortelling opp mot andre kilder. Spesifikke datoer er vanskelig å huske. Der det har vært viktig å presist tidfeste en hendelse har jeg fått bekreftet datoer fra andre kilder og tidligere litteratur, Tjelmelands gjengivelse i byhistorien, avisene og beskrivelsene gitt i samtidig forskning, blant annet Inger Lise Skaars

³² Paul Thompson, *The voice of the past : oral history*, 3. utg. (Oxford: Oxford University Press, 2000), s. 126.

gjengivelse av gateopptøyene. Jeg har også fokusert på førstehåndsberetninger og presiserer det om informantene forteller om noe som han selv ikke var tilstede under. En annen ting som sier noe om påliteligheten i informantenes beskrivelser er det at de påpekte det om det var momenter som de ikke var helt sikre på. Dette var særlig når vi kom inn på detaljer og tidspunkt. Daniel Schacter forklarer minnets prioriteringer, hukommelsen balanserer mellom å gjøre en imponerende god jobb med å huske konturene av fortiden vår og å korrekt huske en rekke viktige enkelt hendelser som har skjedd oss. Han ser på dette som sentralt for menneskets utvikling. Valerie Raleigh Yow, forfatteren av boken «Recording Oral History, bygger videre på dette ved å presisere at noen få upresise detaljer ikke bør illegitimere fortellingens helhet.³³

Hvordan lese muntlige kilder

Hvordan de muntlige kildene skal leses har vært mye diskutert, også i Norge. Jeg skal her trekke frem to noe ulike fremgangsmåter. Man dele det opp i to ulike metoder, faktisk og narrativ lesning, slik Jostein Lorås beskriver det i sin artikkel, *Muntlige kilder – faktuelle eller narrative lesemaåter?*³⁴, i Historisk Tidsskrift fra 2007. En faktisk lesning fokusere på informantens forklaring som en beretning om de faktiske hendelsene. Forklaringen forteller forskeren om virkeligheten som beskrives. Det kan sette både skriftlige kilder og tidligere hendelses beskrivelser i et nytt lys. Forklaringen behandles altså som en beretning og underlegges alminnelig kildekritikk, med kryssjekk av muntlige og skriftlige kilder for å si noe om dens pålitelighet, og ansees som den tradisjonelle bruken av muntlige kilder.³⁵ En narrativ lesning vil derimot fokusere på *hvordan* informanten beskriver sine opplevelser, og de holdninger som kan synes i den. Beskrivelsen ansees som et narrativt konstrukt, som en levning som forteller noe om den kulturen informanten er en bærer av. Historikeren ser da etter myter, anekdoter, informantens måte å uttrykke seg på eller hvordan fortellingen konstrueres, alt som kan være med på å formidle kulturens karakter.³⁶ Det som kan fortelle forskeren noe om den kulturen informanten var en del av i samtida.

Når det kommer til i hvilken grad gjenfortellinger av minner kan brukes til å rekonstruere fortidige sinnsstemninger og tanker mener Ingar Kaldal at Lorås er for optimistisk i sin tro på

³³ Yow, *Recording oral history : a guide for the humanities and social sciences*, s. 43.

³⁴ Jostein Lorås, «Muntlige kilder - faktuelle eller narrative lesemaåter?», *Historisk tidsskrift*. Vol. 86, no. 3 (2007).

³⁵ *ibid.*, s. 434.

³⁶ *ibid.*, s. 435.

minner.³⁷ I sin artikkel *Minna og mytane*, i grove trekk deler Kaldal sin tolkning av muntlige kilder inn i tre spørsmål som en kan nærme seg de muntlige kildene med. 1) Hva beskriver minnet? 2) Hva har skapt minnet? 3) Hva kan minnet ha skapt? 1) Et fortalt minne kan være beskrivende, fortelle om en hendelse, mennesker og forhold som en kan bygge en historisk fremstilling på. 2) Et minne kan på den måten det blir fortalt på, si noe om et miljø sine gjeldende verdier, normer og regler. En drar slutninger fra måten minnet blir fortalt på til det som har vært med på å skape minnet. 3) Gjennom å bli formidlet kan et minne være med på å skape, endre eller holde fast på normer og verdier. Det kan også være med på å påvirke handlinger og levd liv.³⁸

Når jeg startet arbeidet med oppgaven var jeg i stor grad inspirert av Lorås sin inndeling i narrativ og faktisk lesemåte, men etter hvert i arbeidet har jeg i større grad lent meg mot en tradisjonell faktisk lesing av kildene. Den narrative lesningen ble lagt til side på grunn av at jeg gjennom intervjuer på om lag en time og som fokuserer på en spesifikk hendelse mener det vil være vanskelig å si noe om hva som har skapt minnene. Hva som i ettertid kan ha vært med på å forme informantenes minner til det de er i dag. Jeg hadde relativt lite kontakt med informantene og har derfor lite grunnlag for å uttale meg om hva som eventuelt kan ha vært med på å påvirke minnet deres. Det er mulig det kan gjøres i intervjuer av denne størrelsen, men da er man nok nødt til å være mer erfaren med metoden. Det vil nok være en mer fruktbar lesning av lengre intervjuforhold, for eksempel fra et livsløpsintervju. Jeg har også vært forsiktig med å la en informants uttalelser farge hele gruppen. På grunn av det smale utvalget, i antall og variasjon, ville det ha vært suspekt å forsøke å ekstrapolere kildene til å si noe om aktivistenes kultur. Jeg innså også etter hvert at intervjuene ikke var så åpne som jeg ideelt hadde sett for meg, dette var også med på at jeg la fra meg denne lesningen og er noe jeg kommer nærmere inn på i 3.1.

Grovt sett fulgte informantenes fortellinger den følgende narrative strukturen, *behov for et sted – opptøyer – okkupasjon og aktivisme – gjennomslag – åpningen av huset – stengingen av huset*. Her fremstår okkupasjonen av Kirkegata 2 som et klart høydepunkt hos informantene. Det er et noe ambivalent forhold til gjennomslaget. Det virker å være en blanding av glede over det å faktisk ha lyktes med aktivismen, men også en opplevelse av splittelse og ulike meninger om hva huset skal bli. En del av informantene fokuseres også på

³⁷ Ingar Kaldal, «Minna og mytane – og verdien av dei som historisk materiale,» *Historisk tidsskrift* 87, no. 04 (2008): s. 674.

³⁸ *Ibid.*, s. 668.

at de var blitt for gamle for tilbudet noe som førte til at man overlot huset til den yngre ungdommen. De var blitt eldre og hadde fått andre behov enn det som hadde motivert dem til å bli aktivister. Stengingen av Brygga fungerer som en avslutning på fortellingen, og her trekkes rusproblematikken inn som en mulig årsaksforklaring på hvorfor Brygga blir stengt. Noen av informantene trekker tråden videre fra Brygga til dagens Tvibit, eller til et inntrykk av at ungdommen i byen har fått bedre og bredere aktivitetstilbud.

Mange forskere anser analyser av narrativ som kilder til viktig kunnskap og mener at mennesker organiserer forståelsen av eget levd liv som et slags narrativ som gir mening og begrunnelse for hvem vi er i dag. Yow trekker frem sosiolog Catherine Riessman, som mener at forskere bør respektere fortellerens narrativ som meningsbærende strukturer, og at forskeren ikke må plukke fra hverandre denne strukturen men respektere fortellerens måte å konstruere mening på og analysere hvordan dette blir gjort.³⁹

2.3. *Ungdom og sosiale bevegelser*

Innen psykologien har ungdommen vært viet mye fokus. Det er en fase som kjennetegnes med en rekke fysiske og psykologiske endringer, kognitiv utvikling, moralutvikling og utformingen av personlighet og identitet. Ungdom betegner livsfasen som står mellom barndommen og voksenlivet. I etterkrigstidens vestlige verden har denne livsfasen blitt tydeligere noe annet enn barn og voksen, den har også utvidet seg til å strekke seg fra omtrent 13 år og opp til omtrent 25 år. Men her er det flytende overganger, en person kan oppleves og oppleve seg selv som ungdom i en kontekst, barn i en annen og voksen i en tredje. Det er også bred enighet blant historikere om at det i etterkrigstiden oppstod en stadig mer selvstendig «ungdomskultur» og utover andre halvdel av 1900-tallet spredte denne seg på tvers av landegrensene. Jeg har valgt å kalle aktørene for ungdom, selv om de mer spesifikt kan betegnes som ungdom og unge voksne. Dette er blant annet fordi de omtalte seg selv som ungdom, blant annet gjennom navnet UngMob, Ungdom mot bøteterrore eller det at de kjempet for Ungdommens Hus. De ble omtalt som ungdommer av media og akademikere i samtida. Samtidig er det viktig å være bevisst hva bruken av et slikt begrep innebærer, dette er noe Sebastian Haunss tar opp i sin artikkel «Unrest or Social Movement? Some Conceptual Clarifications», i *A European Youth Revolt*. Betegnelsen «ungdoms opptøyer» antyder at den sentrale fellesnevneren for deltagerne i opptøyene var at de var ungdom. Men

³⁹ Yow, *Recording oral history : a guide for the humanities and social sciences*, s. 14-17.

dette advarer Haunss mot at kan utelukke det at deltagerne ofte var en minoritet i det totale ungdomsmiljøet i området. Det kan ha vært med på å ha gjort slike opptøyer til et ungdomsproblem, heller enn et problem som var mer gjeldende for visse deler av ungdomsmiljøet.⁴⁰ I Storbritannia opplevde man ungdomsopprør blant annet i Brixton. I Storbritannia ble de definert som «race riots». En statlig politikk som var utformet for å frigjøre markedet fra statlig intervensjon og fagforeninger førte til at mange ble offer for en kombinasjon av avindustrialisering og økonomisk depresjon. Det var særlig den svarte befolkningen i Storbritannia som måtte føle de negative effektene av utviklingen i landet. Dette fungerte som bensin på bålet for det allerede vanskelige forholdet til lokale politistyrker, som var kjent for en utpreget rasisme. Kombinasjonen av ung frustrasjon, færre muligheter og rasemotsetninger var med på å skape en periode med uroligheter istedenfor Conservative Partys lovnader om en ny start.⁴¹

Sosiologien har brukt mye tid på å forsøke å forstå ungdom i det moderne samfunn. I *Ny ungdom og usædvanlige* læreprosesser, legger Thomas Ziehe og Herbert Stüberaich frem en tese om at samtidens ungdom er dramatisk forskjellig fra tidligere tiders ungdom. Ziehe mente at kultur og tradisjon sluttet å ha tungtveiende betydning for de unge, og dette var med på å skape avstand mellom generasjoner. Ungdommens sosiale bakgrunn sluttet å legge føringer for unges valg av verdier og livsvei. På grunn av mangfoldet av muligheter ble det derfor opp til de unge å ta valget selv.⁴² Flere forskere har brukt nettopp ungdom som en del av forklaringen av hvorfor aktivistene gikk ut og protesterte. Haunss problematiserer dette, det han kaller et generasjonsperspektiv, tanken om at ungdommen er en livsfase som i større grad enn andre faser av livet er forenelig med denne typen protestbevegelser.⁴³ Haunss tar også opp Sidney Tarrow's kritikk av tidligere forskningen på ungdomsbevegelser, Tarrow kritiserer forskningen for å ha hatt et for ensidig fokus på de voldelige sammenstøtene med politiet og at dette er en for enkel karakteristikk som kan medføre misforståelser av et fenomen som er mer komplekst enn som så.⁴⁴ Noe av den samtidige forskningslitteraturen på opptøyene i Tromsø har delvis hatt et slikt fokus, men jeg mener Tjelmelands gjengivelse klarer å balansere dette. Likevel har det vært et sentralt mål med oppgaven å gjøre forståelsen

⁴⁰ Haunss, «Unrest or Social Movement? Some Conceptual Clarifications,».

⁴¹ Matthew Worley, «Riotous Assembly: British Punk's Cultural Diaspora in the Summer of '81» i *A European Youth Revolt* (Springer, 2016), s. 218.

⁴² Olve Krange og Tormod Øia, *Den nye moderniteten : ungdom, individualisering, identitet og mening* (Oslo: Cappelen akademisk forl., 2005), s. 165.

⁴³ Haunss, «Unrest or Social Movement? Some Conceptual Clarifications,» s. 27-29.

⁴⁴ Ibid.

av protestene bredere og i enda større grad se andre sider av protesten. Målet er å gi et innblikk i en subkultur som eksisterte i Tromsøs ungdomsmiljø og en ungdomsaktivisme som var med på å prege bildet av byen både i media og for politikere. Samfunnet for øvrig har hatt og har fremdeles mange meninger om hvem ungdom er, hva de tenker og hvorfor de handler som de gjør. Derfor mener jeg at det har en verdi å gi ordet til de som selv var ungdom, de som følte seg nedprioritert, og la de få fortelle om sine mål og motivasjoner.

Et av de underordnede problemstillingene spør om ungdommen i Tromsø var en del av en større nasjonal eller internasjonal *bevegelse*. I det følgende vil jeg kort forklare hva som ligger i begrepet *bevegelse*. I litteraturen og i løpet av oppgaven anvendes ulike variasjoner av dette begrepet, protestbevegelse, sosialbevegelse eller ungdomsbevegelse. Det er et begrep som særlig anvendes innen sosiologien og statsvitenskapen. Det beskriver en form for kollektiv adferd, og forstås som et uformelt nettverk av individer og grupper med felles verdier og solidaritet. Disse nettverkene anvender protest eller andre ukonvensjonelle metoder i sin deltagelse i politiske eller kulturelle konflikter. Eksempler på fenomener som har blitt beskrevet som *bevegelser* er miljøbevegelsen, kvinnebevegelsen, arbeiderbevegelsen og bondebevegelsen. En rekke sosiale teoretikere har forsøkt å konstruere teoretiske rammeverk for bedre å kunne forstå sosiale bevegelser. Teoretikernes arbeid er svært verdifullt for historikere, men det er en toveis kommunikasjon i dette forholdet. Historikerens rolle vil være å samle inn empirisk data og anvende den til å kontekstualisere teoriene. Det vil være viktig for å kunne komme nærmere en forståelse av hvor nær eller fjern fra virkeligheten teoriene deres faktisk er, og vil også hjelpe oss i å kritisere og bygge videre på deres ideer. Aktivistenes organisering og forholdet deres til den bredere ungdomsbevegelsen har vært sentrale forhold som jeg har forsøkt å nærme meg en forståelse av. Arbeidet vil kunne være en brikke i vår forståelse av 1980-tallets protestbevegelse i Europa, og i den sammenheng er det nok særlig Tromsøs beskjedne størrelse og perifere geografiske plassering som gjør nettopp dette tilfellet av protest interessant. Koblingen mellom hendelsene i Tromsø og den bredere ungdomsbevegelsen på 1980-tallet er sentral for en av mine underordnede problemstillinger og er noe jeg tar for meg avslutningsvis i analysedelen.

3. Metodisk tilnærming

Oppgavens problemstilling er av en slik art at jeg anser en kvalitativ metodisk tilnærming som det beste alternativet for å kunne gi dypere innsikt i det aktuelle emnet.

Problemstillingen søker å belyse ungdommens eget perspektiv på kampen for et ungdomshus.

Jeg valgte å basere oppgavens empiriske grunnlag på muntlige kilder fordi jeg så på det som en god inngang til å forstå aktivistenes organisering, mål og motivasjon. For å kunne nærme meg ungdommens perspektiv intervjuet jeg seks personer med tilknytning til aktivismen, om deres opplevelse av hendelsene. Intervjuene bestod av åpne spørsmål som informantene fikk fortelle fritt utfra. Slik Knut Kjeldstadli skriver i *Fortida er ikke hva den en gang var*, vil historikeren ved å anvende muntlige kilder kunne motvirke den skeivheten som ligger i det å bruke skriftlige kilder for å belyse en gruppe som i liten grad har satt tankene og opplevelsene sine på trykk.⁴⁵ Det kan være vanskelig å finne skriftlige kilder fra ungdoms eget perspektiv. Ungdom omtales ofte i aviser eller andre medier, men da i stor grad sett utenfra, og selv i de tilfeller hvor de har blitt intervjuet av aviser vil en journalist eller redaktør kunne velge hvilke deler av intervjuet som kommer på trykk. Jeg vil også fremheve verdien av nærhet til aktøren, gjennom intervjuer kan forskeren få fortellinger fra aktører på individnivå. Intervjuets subjektivitet forhindrer forskeren fra å gjøre generaliserende slutninger, men det kan også være med på å gi en mye mer empatisk beskrivelse av opplevelsene. Informantens minner vil i større grad kunne formidle stemningen og opplevelsen av en hendelse enn hva en avisartikkel vil kunne. Et annet viktig moment Kjeldstadli kommer med er det at historikeren gjennom intervjuer vil kunne komme over opplysninger som rett og slett ikke er omtalt i det skriftlige kildematerialet, og det vil kunne utfylle den eksisterende litteraturen på nye og interessante måter.⁴⁶ Det var også med på å gi meg tilgang til viktig skriftlig kildemateriale, dette kommer jeg inn på i slutten av dette kapittelet.

3.1. *Kildekritiske momenter ved innsamling av muntlige kilder*

Det er mange aspekter under selve intervjuet som er viktig for forskeren å ha tatt stilling til. Det er tross alt da empirien produseres, og feilsteg her vil kunne være med på å farge denne empirien. For å sette det på spissen kan intervjuet ende opp med å si mer om forskeren, enn det gjør om informanten og temaet som skal studeres. Dette er noe som reflekteres over i Myklebosts hovedoppgave. Her trekker hun frem en rekke av disse momentene, hvilke intervjuetodiske valg som ble gjort, hvilket rasjonale som lå bak valget og eventuelle refleksjoner som ble gjort i etterkant av intervjuene. Et eksempel på dette er hvordan hun valgte en tilbaketrukket rolle som intervjuer. Intervjuene var åpne og forholdsvis ustrukturert

⁴⁵ Knut Kjeldstadli, *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*, 2. utg. (Oslo: Universitetsforlaget, 1999), s. 193-95.

⁴⁶ Ibid.

innen emnet «... egen ungdomstid i Tromsøs musikkmiljø.» Dette var nettopp med ønske om å gjøre intervjuene til kilder til informanten, ikke kilder til intervjueren.⁴⁷

Det er en rekke momenter ved intervjueren, informanten og samspillet mellom dem som er med på å farge innholdet i intervjuet. Forskerens holdninger, ideologi eller forventninger til informanten, er med på å forme hvilke problemstillinger som stilles.⁴⁸ Dette er momenter som en historiker må være seg bevisst også ved bruk av andre former for kildemateriale. Det spesielle aspektet ved bruken av muntlige kilder, er det at forskeren eller historikeren selv kan være en aktiv deltaker i selve produksjonen av dokumentet hun ønsker å tolke.⁴⁹ Her er det en rekke fallgruver. Som tidligere nevnt hadde jeg opprinnelig en tanke om å forsøke å hente noe ut av den narrative strukturen i informantenes fortellinger. Inspirert av Lorås sin artikkel hvor han skriver om narrativ lesning av kilden ønsket jeg å se om det var noe interessant å hente om jeg leste mine kilder med et lignende fokus. Det jeg etter hvert innså var at det jeg endte opp med å analysere mitt eget forhold til hendelsene. Idealet jeg hadde satt meg om å lene meg tilbake og gi informantene mulighet til å strukturere fortellingen selv viste seg å være vanskeligere å gjennomføre i praksis enn det var å forstå det på et teoretisk plan. I intervjuet var det i stor grad jeg selv som styrte informanten gjennom mine spørsmål, fordi det var noe jeg fant interessant og ville ha utdypet, eller fordi det ble stopp i informantens fortelling og det ble naturlig at jeg beveget meg videre til neste spørsmål. På den måten gjenspeiles mitt eget narrativ i informantenes fortelling, et narrativ som nok kommer ut av min egen forståelse av hendelsene som baserte seg på tidligere litteratur på emnet. Derfor la jeg fra meg denne lesningen, og fokuserte heller på å analysere hva som ble beskrevet. Jeg klarte altså ikke å legge fra meg mine forventninger til intervjuet, og det er ikke bare forskeren som har forventninger til intervjuet, også informanten vil kunne endre svarene sine for å gi de svarene han tror intervjueren ønsker. Dette er vanlig om intervjueren stiller ledende spørsmål, eksempelvis: «Hvordan opplevde du å være ungdom i et Tromsø som på 1980-tallet var preget av opptøyer og kald krig?». Et spørsmål som klart indikerer til informanten at man er ute etter svar som sier noe om de negative sidene ved å være ungdom i Tromsø på 1980-tallet, men som lett kan utelukke informasjon som sier noe om de positive sidene, noe som kan være vel så interessant.

⁴⁷ Myklebost, «Muntlige fortellinger som kilder. Refleksjoner rundt teoretiske og metodiske aspekter ved bruk av muntlige kilder som inntak til identitet,» s. 65.

⁴⁸ Kjeldstadli, *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*, s. 196.

⁴⁹ Charlton et al., *Handbook of oral history*, s. 49.

Informantens inntrykk av intervjueren vil også kunne være med på å påvirke informantens svar. Er intervjueren en som er på innsiden eller på utsiden av kulturen som undersøkes? Det er ikke entydig å si hva som vil være en fordel for intervjueren. På innsiden vil en kunne ha innblikk i og forståelse av kulturens normer og språklige særegenheter, men samtidig vil sentrale momenter kunne overses på grunn av deres «hverdagslighet». Momenter som vil kunne virke spesielle og interessante for en utenforstående. Det vil derfor være viktig for intervjueren å være seg bevisst forholdet til informanten og hans kultur, og være oppmerksom på de fordelene og ulempene det kan medføre. Uavhengig av intervjuerens forhold til informanten vil informantens tillit til forskeren være svært viktig, for slik Myklebost skriver i sine refleksjoner rundt muntlige kilder, «Uten tillit kan man ikke forvente at informantene åpner seg og forteller om sin personlige forståelse av virkeligheten på en måte som gir innblikk i deres holdninger og normer.»⁵⁰ Tillit vil blant annet kunne bygges gjennom å være klar og tydelig i forhold til hva datamaterialet fra intervjuet vil bli brukt til og hvordan det vil bli behandlet i etterkant, og ved å informere informanten om hva prosjektet går ut på.

Myklebost beskriver en maktasymmetri mellom forsker og informant i bruk av intervjuer. Denne asymmetrien springer ut av flere forhold. Forskeren besitter en makt ved å være den som definerer temaet for intervjuet, for eksempel gjennom sin problemstilling, og gjennom utvalget av informanter.⁵¹ Det vil også kunne oppstå en makt asymmetri i det at forskeren kommer fra universitetet, noe som kan medføre en implisitt forståelse og kunnskap om temaet, men det vil også kunne ha motsatt effekt. I analysen av intervjumateriale oppstår det asymmetrisk makt mellom forsker og informant, hvor forskeren sitter på en betydelig makt ovenfor informanten, dette er noe som ikke kan tas for lett på.⁵² Å la seg rive med av sin egen tolkning vil da kunne bli tilsvarende det å putte ord i munnen på informanten. Her er det viktig å ha en balanse mellom kritisk analyse og respekt for informanten.

Det er en rekke andre kildekritiske momenter ved muntlige kilder som setter forskeren i en maktposisjon som gir stor innflytelse over empirien. Ved utvalget av informanter blir dette særlig tydelig. Her er forskeren i en posisjon hvor han kan, bevisst eller ubevisst, vektlegge den ene eller den andre siden av en gruppe eller en sak. Eksempelvis ble jeg i masterseminaret gjort oppmerksom på forholdet mellom ledere og andre aktører i kampen for

⁵⁰ Myklebost, «Muntlige fortellinger som kilder. Refleksjoner rundt teoretiske og metodiske aspekter ved bruk av muntlige kilder som inntak til identitet,» s. 66.

⁵¹ Ibid., s. 62.

⁵² Charlton et al., *Handbook of oral history*, s. 159.

Ungdommens Hus. Vil en informant som opptrådte som leder i kampen nødvendigvis være representativ for resten av ungdommen? Om en fremstiller utvalget sitt som representativt for en hel gruppe kan det føre til at andre i gruppen ikke vil kjenne seg igjen i informanten eller oppgavens påstander. Forskeren må ta stilling til dette i utvelgelsen av informanter, og når det arbeides videre med å svare på for hvem informantene kan være representativ for. Er det kun gyldig for individet, eller kan uttalelsene sees på som gyldig for gruppen eller deler av gruppen? Igjen kan forskeren selv ende opp med å synes gjennom empirien. Dette er momenter som forskeren er nødt til å være seg bevisst både i forkant av, under og etter intervjuet.

På grunn av oppgavens stramme tidsbegrensninger så jeg meg nødt til å begrense meg til seks intervjuer, for å kunne gi meg tid til å gjøre en tilstrekkelig analyse av dem. Dette satte klare begrensninger for hva oppgaven ville kunne konkludere med. Blant annet forhindret det meg fra å trekke noen brede konklusjoner om miljøet som en helhet. Utvalget av informanter ble gjort utfra forslag og tips fra personer ved universitet som hadde kjennskap til de aktuelle miljøene, og når kontakten var opprettet, fant jeg ytterligere informanter baserte på forslag fra informantene selv. Forslagene fra informantene kunne være noen som de mente hadde vært mer aktiv i arbeidet, kanskje hadde et interessant perspektiv eller hadde et klarere minne fra de aktuelle hendelsene. Dette var til stor hjelp og flere av intervjuobjektene mine fant jeg ved hjelp av disse forslagene. Denne metoden for å finne informanter er kjent som snøballmetoden, og går ut på at forskeren finner informantene sine ved å spørre de allerede kontaktede informanter om å foreslå andre som kunne deltatt i studien.⁵³ Det gjør det enklere å finne tak i informanter, men det kan, og var nok, med på å innskrenke variasjonen blant informantene. Denne svakheten med utvalget er med på å innskrenke meg fra å slå noen generaliserende konklusjoner om miljøet som en helhet. For å få et bedre grunnlag for dette ville det være nødvendig å intervjuer informanter som i større grad var uavhengig av hverandre. Samtidig fant jeg det interessant at flere av informantene gjorde et poeng av å foreslå personer som de mente kunne ha en annen opplevelse av hendelsene enn seg selv. Det tyder på en bevissthet rundt det at deres fortelling tar utgangspunkt i deres subjektive perspektiv, og at de er klar over at andre nok vil ha andre opplevelser av hendelsene. Gjennom forslag fra informantene

⁵³ Kristen Ringdal, *Enhet og mangfold : samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (Bergen: Fagbokforlaget, 2001), s. 150.

Informantene var alle menn og mellom 16-25 år i 1980. De var aktører som var aktive i arbeidet for Ungdommens Hus, særlig i perioden mellom 1979 og den offisielle åpningen i 1984. Flere av informantene identifiserte seg som aktivt delaktig i organiseringen av aktivismen, blant annet gjennom planlegging av husokkupasjonen i Kirkegata 2, og de var deltagende i UngMob, medlemmer av Rockeklubben eller begge deler. Jeg fikk også noen inntrykk av hvordan det opplevdes av noen utenfor selve ledelsen. En informant som selv omtalte seg som en «følger», heller enn leder eller organisator, i miljøet, ga meg et interessant alternativt perspektiv på hendelsene. Det ga meg et inntrykk av hva som motiverte alle de som stod utenfor lederposisjonene til å delta i aktivismen. Jeg skulle gjerne hatt flere innen denne kategorien, men min opplevelse var at det var vanskeligere å finne tak i personer som så på seg selv som «følgere» enn «ledere». Ofte på grunn av at forslagene fra informantene fokuserte på personer som hadde vært spesielt aktive i arbeidet og i de tilfellene jeg fikk kontakt med noen fikk jeg ofte til svar at «Det nok er andre som kan mer om dette enn meg.». Det er en gruppe det kunne vært interessant å få et klarere inntrykk av. Et annet klart hull i utvalget er mangelen på kvinnelige informanter. Dette er også med på å forhindre meg fra å foreta noen generaliseringer. Flere av informantene foreslo aktuelle intervjuobjekter som jeg forsøkte å få kontakt med, men jeg lyktes ikke i å intervju noen. Det ville vært særlig interessant å intervju en eller flere av de kvinnelige aktørene om hvordan de opplevde det, for det er helt klart at det var flere kvinner som var sentrale deltagere i aktivismen. Under et av intervjuene kom det frem at aktivistene valgte jenter til å være talspersoner for allmøtet. Eventuelle kvinnelige informanter ville kunne vært med på å gi en større bredde i kildematerialet og gjort det mulig å kontekstualisere kjønnsaspektet ved fortellingene. I boken «Recording Oral History» trekker forfatter Valerie Raleigh Yow frem flere studier som har sett på kvinners forståelse av eget levd liv, eksempelvis *Women's Ways of Knowing* av Mary Field Belenky.⁵⁴

Det er altså flere faktorer ved studiens utvalg som er med på å begrense eventuelle konklusjoner. Dette vil være tilfellet i et hvert forskningsarbeid, og det er derfor viktig for forskeren å være bevisst hva utvalget man sitter på kan og ikke kan representere. Uttalelsene til et lite utvalg av informanter vil ikke kunne regnes som representative for gruppen som en helhet. De kan ikke sies å representere en statistisk norm innenfor gruppen, de må heller forstås som eksempler på gruppens deltagere. Denne oppgaven har fokusert på å belyse

⁵⁴ Yow, *Recording oral history : a guide for the humanities and social sciences*, s. 238-39.

eventuelle hendelser som ikke har vært beskrevet tidligere og aktørenes subjektive opplevelser. Dette mener jeg vil være mulig ut fra studiens utvalg, men samtidig må jeg være forsiktig med å gjøre noen bred generalisering av det aktive miljøet og det kan være at det finnes andre oppfatninger av hendelsene.

3.2. *Innkalling og intervju av informanter*

Kontakt med informantene ble gjort noe ulikt fra informant til informant, det var avhengig av hvilken kontaktinformasjon jeg satt på. I de tilfellene hvor tradisjonell kontaktinformasjon var vanskelig å spore opp, ble de kontaktet ved hjelp sosiale medier. Her forklarte jeg kort hvem jeg var, hva jeg jobbet med og spurt om de kunne tenkt seg å delta som informant i prosjektet. De fikk tilsendt informasjonsskrivet som utdypet oppgaven og hva eventuell deltagelse i oppgaven ville innebære. Deretter fikk vi utvekslet kontaktinformasjon og nærmere avtaler om møte ble gjort via email eller over telefon. Intervjuene ble avholdt på ulike steder i byen, noen på kafeer og andre ved universitetet, ettersom hva som passet best for informanten. Intervjuets lokalitet kan påvirke innholdet, en grunntanke er å gjennomføre intervjuer på et sted hvor informanten føler seg trygg og dermed kan fortelle uhemmet av omgivelsene.⁵⁵ I utgangspunktet var jeg usikker på om det ville virke forstyrrende på informantene å foreta intervjuene i offentlige rom, men det viste seg, ut ifra mitt inntrykk, å ikke sette noen særlige begrensninger på samtalen. Intervjuene ble tatt opp med en digital opptaker, og i et tilfelle hvor intervjuet ble gjort via IP telefon ble det tatt opp direkte på datamaskinen.

Intervjuene ble gjennomført med enkeltpersoner, varte mellom en og to timer, og bestod av en rekke åpne spørsmål som informanten fikk fortelle fritt utfra. Spørsmålene forsøkte å nærme seg informantens egen opplevelse av arbeidet for Ungdommens Hus og de finner man i intervjuguiden som er vedlagt oppgaven. Det var noe variasjon i hvordan intervjuene utspilte seg. Noen av informantene ble stilt et innledende spørsmål fra meg og kunne fortelle om sine opplevelser uten oppfølgende spørsmål. Mens andre intervjuer utspilte seg mer som en samtale mellom meg og informanten, hvor jeg stilte oppfølgende eller presiserende spørsmål underveis. Jeg lyttet aktivt og forsøkte å gi informanten rom til å fortelle. En aktiv lytter, i den forstand at jeg ga verbale og ikke-verbale signaler mens informanten fortalte, et nikk, en latter eller et smil. Det er en naturlig del av en samtale og er med på å gjøre

⁵⁵ Ibid., s. 228.

deltagerne trygge på hverandre. Det virker oppmuntrende og kan nok være med på å påvirke eller styre informantens fortelling. Men et forsøk på å totalt avstå fra denne typen påvirkning vil kunne virke kaldt og ubehagelig, og vil kunne være med på å påvirke samtalen i minst like stor grad. I de tilfellene hvor informanten beveget seg langt utenfor det aktuelle temaet korrigerer de ofte seg selv eller jeg stilte et presiserende eller oppfølgende spørsmål for å lede samtalen tilbake mot temaet. Det samme gjorde jeg om informanten ikke hadde mer å si. I etterkant av intervjuene lyttet jeg gjennom lydfilene og transkriberte de inn i et tekstdokument for å lettere kunne arbeide med analysen. Transkripsjonen fungerte godt som en øvelse i selvkritikk, og jeg opplevde at jeg i intervjuene kunne trække rett i de samme metodiske feilene som jeg tidligere hadde lest meg opp på. Det å høre mine egne feil gjorde det lettere å korrigere meg selv i senere intervju.

Om jeg skulle jobbet videre med temaet ville jeg ha utvidet utvalget, med fokus på å få større variasjon blant deltagerne, særlig ved å intervjuer noen kvinnelige informanter. Jeg ville også ha spurt noen av informantene om de kunne være villige til å delta på gruppeintervjuer, noe som faktisk ble foreslått av noen informanter. Gruppeintervju kunne fungert positivt på informantenes gjenkallelse av minner ved at de ville kunne bygget videre på hverandres fortellinger. Om en gruppe har opplevd noe sammen og minnene har blitt behandlet i gruppa, er teorien det at det kan oppstå en «sosial hukommelse», hvor gruppen husker mer enn, eller noe annet enn, summen av gruppelemmenes minner. Dette er det gjort en rekke empiriske studier på innen psykologifaget.⁵⁶

3.3. *Skriftlig kildemateriale*

I tillegg til det muntlige kildematerialet har jeg også trukket inn noe skriftlig materiale der det har vært tilgjengelig og relevant. Jeg har anvendt meg av noe avismateriale, da særlig fra lokalavisene Nordlys og Tromsø. Avisene skrev om ungdommen og Ungdommens Hus, både lokalt og nasjonalt, i den aktuelle perioden og det ble gjort intervjuer med aktivister, det har gitt et lite innblikk. Men jeg har fokusert på de muntlige kildene, dette er på grunn av forholdet mellom aktivistene og media. Det kom blant annet frem i et intervju med en av informantene at de hadde et uttalt restriktivt forhold til de lokale avisene, og unngikk å

⁵⁶ John Sutton, "Memory," The Stanford Encyclopedia of Philosophy hentet 13.10.16 fra <http://plato.stanford.edu/archives/sum2016/entries/memory/>.

gjennomføre intervjuer for dem. Derfor har jeg latt avismaterialet kun være et bilde av medieomtalen og forsøkt å unngå å bruke det for å si noe om aktivistene.

Det viktigste skriftlige kildematerialet er nok fanzine-materialet fra den aktuelle perioden, som jeg har fått tilgang til blant annet gjennom kontakten med informantene. Fanziner er en uoffisielle magasinutgivelser som ofte omhandler et spesifikt kulturelt fenomen, og som er produsert av personer som har en særlig interesse for fenomenet. Magasinene er enkle, de gis ofte ut gratis eller selges for en billig penge. Arbeidet er gjerne basert på frivillighet og idealisme.⁵⁷ Det er særlig én scannet fanzine som jeg har fått tilgang til som har gitt meg mye nyttig informasjon om UngMob. Forsiden er preget av et enkelt sentrert utklipp av et ansikt med en sort finlandshette på, og den midlertidige tittelen, 'Navnløs'. Den virker å være utgitt en gang på våren 1983. Fanzinen tar opp en rekke ulike saker relatert til UngMob og ungdomshuset. Den tar opp organiseringen av det da kommunalt vedtatte ungdomshuset på Bangsundbrygga, film og konsertomtaler, bandintervju og UngMobs vei videre. Fanzinen kostet kr. 1,-.

Et annet materiale jeg har benyttet meg av er, Rute 80, Rød ungdoms magasin, nummer 2 utgitt i 1982. Rute 80 var et tidsskrift gitt ut av Rød Ungdom. Her er fire sider tilegnet kampen for Ungdommens Hus i Tromsø. Noe som gjør dette materialet spesielt er at journalisten selv var aktiv i kampen, det kan dermed fungere som et innsyn i aktivistenes egen forståelse av hendelsene og viser i større grad hvordan de selv ønsket å fremstilles i media.

4. Analyse

Jeg har nærmet meg intervjuene og de skriftlige kildene med den overordnede problemstillingen som utgangspunkt: *Hvordan utspilte kampen for Ungdommens Hus i Tromsø seg sett fra aktivistenes perspektiv? Fra gateopptøyene, januar 1982, frem til åpningen av "Brygga", mars 1984.* Hoveddelen av analysen vektlegger en faktuell lesning av de seks intervjuene og det skriftlige kildematerialet. Fokuset har ligget på den informasjonen som nyanserer eller tilfører noe nytt til det som allerede har vært kjent gjennom annen litteratur og kildemateriale. Jeg kommer også inn på de underordnede problemstillingene jeg har arbeidet ut ifra:

⁵⁷ Det kunne vært interessant å gjennomføre en bredere innsamling av denne typen materiale da jeg mener det kan gi et unikt innblikk i Tromsøs og det bredere Nord-Norges musikkscener og subkulturer.

- *Er der empiri fra mitt kildemateriale som supplerer den tidligere litteraturen?*
- *Var ungdommens protester organisert?*
- *Var aktivistene del av en større nasjonal eller internasjonal bevegelse?*
- *Hva var drivkreftene blant ungdommen for opprettelsen av et ungdomshus i Tromsø?*

Målet har vært å komme nærmere inn på ungdommen selv, å få innsyn i rom hvor media, kommunen og politiet ikke kunne komme inn uten å forstyrre situasjonene. Det har for eksempel gitt et nærmere innblikk i hva ungdommene foretok seg i forbindelse med okkupasjonen, både i planleggingen og gjennomføringen, og gir et klarere inntrykk av UngMob som organisasjon. Jeg har valgt å organisere analysen på følgende måte, først tar jeg for meg de ulike hendelsene i en kronologisk rekkefølge, går kort gjennom tidligere krav, fortsetter med gateopptøyene og okkupasjonen, og avslutter med vedtaket om opprettelsen av Ungdommens Hus. Deretter går jeg nærmere inn på forhold som i mindre grad kan organiseres kronologisk, aktivistenes drivkrefter og deres tilknytning til likesinnede grupper andre steder.

4.1. Tidligere krav om ungdomshus i Tromsø, 1972-1981

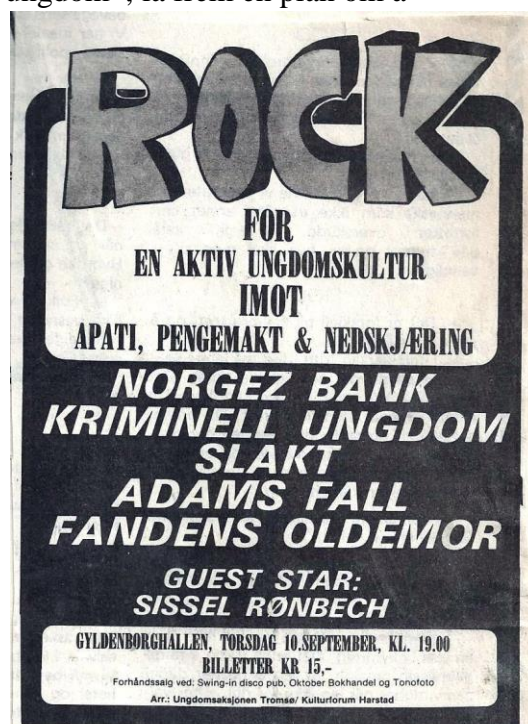
For å sette konteksten for hendelsene kommer her en kort kronologisk gjennomgang av den tidligere kampen for Ungdommens Hus. Det er basert på Halvard Tjelmelands arbeid med Tromsøs historie i bindet, *Fra byfolk og bona til tromsøværing: 1945-1996*. Som nevnt i innledningen kom de første kravene om «et sted å være», et av ungdommens slagord, tidlig på 1970-tallet. «Arbeidsutvalget for ungdommens hus i Tromsø» forsøkte først å få gjennomslag gjennom konvensjonelle politiske kanaler, og søkte i februar 1972 om å få tillatelse til å anvende en etasje i den gamle Lærfabrikken ved Stakkevollvegen. De ble møtt med motstand fra blant annet formannskapet i kommunen, som avslo søknaden med begrunnelsen at lokalet var uegnet for formålet. Tre dager etter møtet i formannskapet okkuperte en gruppe på om lag 50 ungdommer det gamle aldershjemmet i Grønnegata. Okkupantene ble fjernet av politiet senere på kvelden, det skal ha foregått rolig fra begge sider, og det ble ikke reist noen tiltaler i saken.⁵⁸ Høsten 1973 ble «Ungdomsfronten» dannet også den med etablering av Ungdommens Hus som hovedsak, og i 1974 ble Lærfabrikken okkupert av 50-60 ungdommer. Okkupasjonen ble opphevet da ordfører Helge Jacobsen lovde å ta saken opp i formannskapet om ungdommen forlater bygningen, men saken endte i

⁵⁸ Tjelmeland, *Fra byfolk og bona til tromsøværing. 1945-1996*, s. 418.

en henstilling om at aktivitetene skulle legges inn under fritidsklubbene.⁵⁹ Det var blitt opprettet fritidsklubber for ungdom i en rekke av bydelene, Sommerlyst, Mortensnes og Kroken, på midten av 1970-tallet. Likevel var sentrum en viktig møteplass på ettermiddagene for ungdom fra ulike deler av byen.⁶⁰ Kampen ble i 1978 plukket opp igjen av «Initiativkomiteen for Lærfabrikken». De hadde bred støtte i ungdomsmiljøet, et opprop med 2500 underskrifter og tilslutning av blant annet barnevernsnemnda og utekontakten. Formannskapet i byen vedtok da å opprette et «hurtigarbeidende utvalg» for å utrede bruken av Lærfabrikken, men utvalget konkluderte til slutt at man ikke ønsket et ungdomshus i sentrum av Tromsø, og saken ble med det lagt død frem til begynnelsen av 1980-tallet.⁶¹

På begynnelsen av 1980-tallet var det norske mediebildet preget av flere tilfeller av ungdomsopptøyer, mange mente dette var ordensproblemer som best løses av politiet. Men daværende forbruker- og administrasjonsminister for Arbeiderpartiet, Sissel Rønbeck, representerte en ny politisk holdning til ungdomsproblemer og anså disse opptøyene som en følge av den vanskelige situasjonen til «ressurssvak ungdom», la frem en plan om å gjennomføre prøveprosjekt i Oslo og Tromsø med bygging av «allaktivitetssenter» for ungdom.⁶²

«Ungdomsaksjonen i Tromsø», som ble dannet i april 1981, hadde tatt opp kampen for et Ungdommens Hus med krav om et hus drevet på ungdommens egne premisser. Og i september 1981 arrangerte de sammen med «Kulturforum Harstad», konsert under overskrifta «Rock for aktiv ungdomskultur – imot apati, pengemakt og nedskjæringer» i Gyldenborghallen. Rønbeck, som på plakaten står oppført som gjesteartist, ble invitert til konserten og stilte opp til spørsmål om prøveprosjektet sitt. Her vektla hun, i tråd med Ungdomsaksjonens krav, at ungdommen selv skulle ha et ansvar for driften av huset. Men slik ble det ikke. Etter regjeringsskiftet i 1981,

1 Plakat fra konserten i Gyldenborghallen

⁵⁹ Ibid., s. 419.

⁶⁰ Ibid., s. 414-15.

⁶¹ Kari Myklebost og Marianne A. Olsen, «Tromsø Rocke'!» i *Tromsøboka den fjerde*, red. Pål Christensen, et al. (Tromsø: Tromsøboka A.S, 2005).

⁶² Tjelmeland, *Fra byfolk og bona til tromsøværing. 1945-1996*, s. 423-24.

da høyreregjeringen ledet av Kåre Willoch tok over for regjeringen Brundtland, ble Rønbeck-planen lagt på is og det så ut til at ungdommens krav enda en gang skulle bli lagt til side.⁶³

4.2. *Fra gateopptøyene til «Brygga»*

Gateopptøyene 13.-17. januar 1982 ble mye omtalt i media i etterkant. På førstesida i Nordlys var det å lese «Voldsomme ungdomsopptøyer lammer Tromsø sentrum».⁶⁴ Hendelsen er godt beskrevet i Hallvard Tjelmelands, *Fra byfolk og bona til tromsøværing*, som blant annet baserer seg på Inger Lise Skaars gjennomgang, *Hva skjedde?*, i stensilen fra seminaret *Om Ungdomsuroen i Tromsø januar 1982*.⁶⁵ Skaar baserte seg på pressen og intervjuer med «folk fra politietaten, ungdom, en kommunepolitiker og en tidligere polititjenestemann.»⁶⁶ Jeg vil anvende begge disse to for å gjengi helheten av hendelsen, og supplere denne beskrivelsen med informantenes egne opplevelser fra opptøyene. Konflikten mellom politiet og ungdommen varte over flere dager, men informantenes opplevelser lar seg vanskelig plassere kronologisk innenfor denne tidsrammen, og det har jeg heller ikke forsøkt å gjøre. Poenget er ikke å lage en rapport basert på 35 år gamle minner, til det egner ikke disse muntlige kildene seg og her er Skaars rapport meget god, poenget er heller å gi et inntrykk av hvordan helga opplevdes for de ungdommene som var tilstede. Skaars beskrivelser har her blitt brukt til å ramme inn, støtte opp om eller stille spørsmålstejn ved informantenes egne beskrivelser. På den måten kan Tjelmelands fortelling suppleres og avisenes voldsomme overskrifter nyanseres.

Opptøyene foregikk natt til 14., 15., 16., og 17. januar, med en opptrapping frem mot helga. Bråket oppstod når kvelden gikk mot slutten og det gikk mot stenge tid for utestedene, fra omkring klokken ti og utover. Informantene beskriver særlig tida mellom klokken tolv, da byens utesteder stengte, frem mot halv ett, da sistebussen gikk fra sentrum, som en innholdsrik og hektisk tid. Ikke så rent ulik det man også i dag kan oppleve om man tar seg en spasertur gjennom sentrum når utestedenes skjenketid går mot slutten.

... det var liksom en halvtime på å finne fest og moro og nachspiel, og greier. Inntil du kom til et sånt «point of no return», da du bare måtte hive deg på bussen og

⁶³ Ibid., s. 425.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Inger Lise Skaar, «Hva skjedde?» i *Om ungdomsuroen i Tromsø i januar 1982. Materiale fra instituttets åpne seminar 2.-4. mars 1982.*, red. Ottar Brox (Tromsø: Institutt for samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø, 1982).

⁶⁶ Ibid., s. 9.

komme deg hjem, så du slapp å gå. Men det kokte i byen altså. Det var tjåkefult i byen på det tidspunktet der. Slåsskamper og snøballkasting, klining og elsking, og giftemål og skilsmisser, og alt foregikk på den halvtimen der ...⁶⁷

Onsdag- og torsdag kveld er preget av mindre konfrontasjoner mellom politiet og mindre grupper av ungdom. Politiet opererte med sin ordinære tjenestepatrolje, to mann i bil og to til fots. De rapporterte om å bli motarbeidet av «aggressiv ungdom» og at de begge kveldene må «gi tapt overfor folkemengden», mens ungdommen på sin side fortalte om politiet som provoserte ved å «dytte og bruke kjeft».⁶⁸ Sjefen for ordenspolitiet, Henrik Schmidt, ble intervjuet av Nordlys i fredagsavisen 15. januar under overskriften «Politiet ser alvorlig på nattlig bråk». «Som sagt, vi kan ikke tolerere en slik opptreden, men vi ønsker heller ikke å provosere fram ytterligere opptøyer. Men det er klart at vi må treffe tiltak som hindrer en videre uheldig utvikling ...», i intervjuet kom han også inn på noen tanker om hva bråket kan skyldes noe jeg vil komme tilbake til.⁶⁹

Politiet klarte ikke å motvirke den uheldige utviklingen av situasjonen, natt til lørdag og natt til søndag skulle bli verre. Ut ifra Skaars beskrivelser antar jeg at informantenes gjengivelser i stor grad baserte seg på opplevelser fra disse to kveldene. Det virker som at kilen mellom ungdommen og politiet har stukket dypere etter de to første kveldene. Politiet økte den vakthavende styrken, men valgte å holde den økte styrken igjen på politikammeret for ikke å provosere frem en reaksjon. Ute i gatene blir tjenestepatroljen møtt av skjellsord, is og snø fra ungdommen. Informantene presiserer at det ikke bare var de som etterpå ble aktive i UngMob som deltok, det var «Også veldig mye lokale ungdom, folk som var speidera, kjekk norsk ungdom som var like mye med. Unge Venstre folk. Dem var sprek, dem var god å kaste.»⁷⁰ Patruljene klarer ikke å roe ned situasjonen og utover kvelden forekom det tilfeller av hærverk og rapporter om tyveri fra noen av byens forretninger og politiet valgte å sette inn forsterkningen.

Det var mildt og fint og veldig god kramsnø. Så hver gang purkebilen viste seg, så pepa vi han med snøkule, og det var artig. Og plutselig så, litt sånn uten forvarsel så stilte dem i gata i «riotgear». Og det var for oss, første gang vi så purk som så ut som

⁶⁷ A, mann, s. 2-3.

⁶⁸ Skaar, «Hva skjedde?», s. 9-11.

⁶⁹ Ibid., s. 10.

⁷⁰ B, mann, s. 4-5.

det vi bare hadde sett på bildene fra Brixton og Nord-Irland liksom. Langkøller, hjelm, skjold, gassmaske, og masse bikkje som bjeffa.⁷¹

Denne opplevelsen av eskalering hvor 10-20 politifolk kom løpende ut av smuget ved J.M Hansen med langkøller, hjelm, skjold, tåregass og politihunder som de tok i bruk for å få spredt folkemassene, synes i flere av intervjuene og også i Skaars beskrivelse av situasjonen.

2 VG 18.01.1982

Det ble fortalt om overdreven køllebruk når noen ikke kom seg fort nok unna, Skaar skriver «Ungdommen forteller at flere av dem fikk 2-3 rapp med kølla fordi de ikke sprang fort nok.», lignende beskrivelser fremkom også i mine intervjuer. En av informantene forteller at han så en jente bli slått i hodet med langkølle da hun ikke kom seg raskt nok unna. I sammenheng med køllebruken skriver Skaar videre at politiets rapport beskrev det som at «Der ble en del klabb og babb».⁷² Dette sier noe om politiets holdning til hendelsen, og uten å ha lest hele rapporten gir det et inntrykk av at et voldelig sammenstøt med byens ungdommer ble oppfattet som uheldig, heller enn kritikkverdige.⁷³ Forsterkningenes inntog ble opplevd som særlig provoserende siden ungdommen forstod det som at situasjonene allerede hadde stilnet av og at folk var begynt å bevege seg hjemover, helt til politiet kom stormende ut av JM Hansen-smuget. Det ser derfor ut til å ha hatt motsatt effekt av hva politiet ønsket. I stedet for å spre folkemassene, ser det heller ut til å ha bli oppfattet som en provokasjon for en del av ungdommen. Og Skaar skriver at, «Aksjonen fikk imidlertid sinnene i kok. Folk

⁷¹ B, mann, s. 4.

⁷² Skaar, «Hva skjedde?», s. 13.

⁷³ Det kunne vært interessant å sett nærmere på hvordan ungdommen ble omtalt i politiets rapporter på denne tida. Det kunne belyst forholdet mellom dem, et forhold som jeg har inntrykk av i stor grad var preget av gjensidig mistillit.

kom tilbake, knuste mer og plyndret mer. Der kom til harde konfrontasjoner med utskjelling (purkjævel, fascister, o.l.) + isklumpkasting og innbringning fra politiets side.»⁷⁴ Møtet mellom politi i opprørsutrustning og is kastende ungdom viser hvor lavt tillitsnivået var mellom dem. Halvor Fauske fremlegger en tolkning av effekten til politiets «ryddeaksjoner», med det menes tilfeller hvor politiet anmoder folkemengden i sentrum om å fjerne seg fra området og om ikke ordren blir fulgt vil det føre til en fysisk «rydding» av området og straffeforfølgelse. I en slik situasjon, hvor samtlige personer som oppholder seg i området blir gjort til potensielt kriminelle, kan det føre til en sammensveising av folkemassen. Om ordren oppfattes som urettferdig kan det medføre en norm endring, for eksempel kan respekten for politiet gå over til respektløs oppførsel mot politiet. Politiet kan slik skape en opposisjon mot seg selv.⁷⁵ Når så politiet gjennomfører «ryddeaksjonen» hvor alle som ikke har fjernet seg fra området blir ansett som kriminelle og utsatt for voldsom behandling av politiet, køller, hunder og tåregass, oppstår opposisjonsdannelsen og mottiltakene.

Under gateopptøyene skal det på det meste ha vært mellom 1000 og 1500 mennesker i sentrum, de fleste av dem forholdt seg passiv og iakttakende ovenfor urolighetene. Natt til lørdag ble 18 forretninger skadet og 33 personer innbrakt, 24 menn og 9 kvinner, og natt til søndag ble 14 forretninger skadet og 19 personer innbrakt. De fleste av dem var mellom 17-24 år. Totalt sett de to kveldene ble 34 personer bøtelagt med bøter på mellom 500 og 2500 kr. Det forekom flere tilfeller av hærverk og tyveri, og i intervjuene kom vi inn på forskjellen på hærverk og konfrontasjon med politiet. En av informantene fortalte, «... eg var jo veldig opptatt på at vi ikke måtte knuse så mye rute, men vi må kjempe mot politen.»⁷⁶ Kaoset under opptøyene ble brukt som en mulighet til å få ut frustrasjon og kjempe mot politiet, ikke en mulighet til å ødelegge for lokale næringsdrivende. Det sier noe om moralske oppveininger, mange ville nok i en normal situasjon hatt større problem med å krenke en politibetjent enn å knuse en rute, men når tillitten til politiet er lav og de har mistet sin legitimitet vil dette kunne snus på hode. Det knytter direkte inn i etterspillet i etterkant av opptøyene, hvor et sentralt spørsmål var om det var de samme ungdommene som protesterte og som drev hærverk?

⁷⁴ Skaar, «Hva skjedde?», s. 12.

⁷⁵ Fauske, *Det nye ungdomsopprøret? : en sosiologisk undersøkelse av ungdomsopptøyene i Norge 1978-84.*

⁷⁶ A, mann, s. 2.

I intervjuene fremkommer hendelser som jeg ikke har funnet gjengitt i andre kilder. En informant forteller om hvordan politiets bruk av tåregass også gikk utover politihundene de hadde med seg.

Også hadde dem ikkje tatt hensyn til vindretninga, det e jo Balsfjordvind⁷⁷ her i byen, så når dem da begynte å kaste tåregass så dreiv jo den telbake. Og selv om dem hadde gassmaske så hadde jo ikkje bikkjen det. Eg huske det var sånne situasjonane med hysteriske bikkje som beit hundeføreren. Ja, dem ble jo gal av den dere tåregassen selvfølgelig stakkars.⁷⁸

Dette er et eksempel på informantenes billedlige gjengivelse av hendelsene. Bruken av tåregass bekreftes blant annet i Skaar, men dette er detaljer som jeg ikke har funnet gjengitt i noen skriftlige kilder og som er vanskelig å verifisere.

Etterspillet etter gateopptøyene

Etter slike opptøyer, hvor større folkemengder kommer i konfrontasjoner med politiet oppstår det gjerne en offentlig debatt som forsøker å definere den aktuelle folkemengden og fastsette en årsaksforklaring for opptøyene. Dette var også tilfelle i Tromsø, og Tjelmeland trekker frem tre konkurrerende definisjoner av bakgrunnen for opptøyene. 1) Det ble sett på som et ordensproblem, 2) et resultat av politiets provoserende framferd eller 3) som en følge av ungdommens vanskelige situasjon. I etterkant av opptøyene var det også mange som mente at det var en klar sammenheng mellom gateopptøyene og aktivismen for et ungdomshus. Avisa Tromsø uttalte blant annet at det måtte være uaktuelt å opprette et ungdomshus før de unge hadde lært seg skikkelig folkeskikk.⁷⁹ Sjefen for ordenspolitiet i Tromsø, Henrik Schmidt, la også frem flere mulige årsaksforklaringer i et intervju med Nordlys fredag 15. januar, dette var i forkant av eskaleringen fredag og lørdag kveld. Her vektla han ungdomsvold på TV og massemedias behandling av ungdomsopptøyer andre steder som eventuelle pådrivere. Det ble også antydnet at det var en håndfull hovedmenn som sto bak, og at «Politiet er klar over at flere av de impliserte er stoffmisbrukere.»⁸⁰ Det ble arrangert et seminar ved universitet som forsøkte å samle kunnskap og gi en bedre forståelse av hendelsene.

⁷⁷ Nordavinden som blåser gjennom Tromsøs gater omtales på folkemunne som *Balsfjordvinden*.

⁷⁸ B, mann, s. 4.

⁷⁹ Tjelmeland, *Fra byfolk og bona til tromsøværing. 1945-1996*, s. 427.

⁸⁰ Skaar, «Hva skjedde?», s. 10.

Seminaret, *Om ungdomsuroen i Tromsø i januar 1982*, fungerer som en god skriftlig kilde til hvilke analyser som ble gjort av hendelsene i samtida. I stensilen fra seminaret fokuserer sosiolog Ottar Brox på oppfatningene av opptøyene og at man burde unngå å se på ungdommen som en homogen kategori, at det er en feilslutning å se på ungdomsuroen som gjerningene til en enhetlig samstemt «horde». Noe jeg her fant særlig interessant var hvordan Brox bemerker at ungdomsrepresentantene selv totalt avviste alle forsøk på å skille mellom de som drev «aktiv vandalisme» og de som drev «passiv støtte», eller mellom «... vandalisme, som rammer uskyldige parter og vårt felles miljø, og husokkupasjon, som vel egentlig er en relativt uskyldig og harmløs, om enn sterk og ulovlig form for demonstrasjon ...». ⁸¹ Dette kom også opp i intervjuene, som nevnt gjorde en informant et poeng av at han tok avstand fra ruteknusingen. Og flere av informantene ønsket å presisere at opptøyene ikke var motivert av et krav om et ungdomshus, men at det å fremstille det slik i ettertid ble brukt som pressmiddel mot kommunen i arbeidet for et ungdomshus. ⁸²

Altså når det her tok av så ble det brukt som at vi kjempet for Ungdommens Hus. Det var ikke derfor opptøyene kom, men det ble brukt for alt det var verdt. Vi begynte da en sånn sak med kommunen, «Da ser dokker ka som skjer. Og vess ikkje dokker gjør ditt, og det blir sånn og sånn. Så blir den byen her smadra.» ... «vil dere unngå mere bråk for ettertida så må dokker ordne et Ungdommens Hus.» ⁸³

Disse uttalelsene støtter opp om Ottar Brox sitt inntrykk av at det var et skille mellom de som knuste ruter og de som okkuperte hus, og at dette bevisst ble avvist av UngMob sine talspersoner. Informantene forklarer det med at de ønsket å legge press på kommunen, at målet var at trusselen om en gjentakelse av gateopptøyene ville få fortgang i den politiske prosessen. Brox på sin side antyder at dette vil kunne virke mot sin hensikt ved at offentligheten ville kunne få et feilaktig inntrykk av aktivistene og at aktivistene dermed ville kunne miste støtte fra den bredere befolkningen. En viktig støtte å ha, som ville kunne støtte saken men som ikke ville tolerere at det ble gjort hærverk. Senere ser det ut til å ha vært en endring i UngMobs holdninger. To uker etter husokkupasjonen var det på ny bråk i Tromsøs

⁸¹ Brox, *Om ungdomsuroen i Tromsø i januar 1982. Materiale fra instituttets åpne seminar 2.-4. mars 1982.*, s. 47.

⁸² A, mann, s. 2.

⁸³ A, mann, s. 3.

gater og på ny ble det knust ruter og gjort tyveri. I etterkant av dette holdt UngMob en pressekonferanse hvor de nå valgte å ta avstand fra hærverk og tyveri.⁸⁴

Denne måten å samle eksperter i forbindelse med ungdomsuroligheter var Tromsø ikke alene om, lignende tiltak ble gjort i Sveits i etterkant av ungdomsopptøyer i Zürich. I sin artikkel *Defining Political Dissidence*, i *A European Youth Revolt*, beskriver historiker Jan Hansen, hvordan føderale myndigheter i Sveits ba den «føderale kommisjonen for ungdoms anliggende» om å undersøke årsakene bak ungdomsopptøyene i Zürich i mai 1980. Det hadde brutt ut konfrontasjoner mellom politiet og demonstranter i forbindelse med en demonstrasjon for opprettelsen av et autonomt ungdomshus i Zürich, opptøyene ble omtalt som «Opernhauskrawall». Rapporten konkluderte med at ungdommens protester oppstod ut av naturlige behov som ble undertrykket i de voksnes kulturskapte materialistiske verden, og rapporten fremsatte flere punkter som vanskeliggjorde forholdet mellom ungdommen og voksenverden. Analysen ble av flere aviser omtalt som blåøyd og naiv, og kommisjonen ble beskyldt for å unnskyldte ungdommen uansett hva de foretok seg. Også der var den uttalte holdningen i konservative miljøer at dette var et ordensproblem som måtte møtes med strenge sanksjoner fra myndighetenes maktapparat.

Opprettelsen av UngMob

Det var tatt i bruk en rekke ulike former for aktivisme i de 10 årene med kamp for *et sted å være*, men de fikk lite igjen fra kommunen for sitt engasjement. En av informantene fortalte om hvordan kommunen møtte engasjementet deres, «... vi var i bystyret og delte ut roser, prøvde å være snill og hyggelig ungdom. Og det førte ingen sted frem. Dem tok imot roser med store smil, også gikk dem inn og vedtok å selge Lærfabrikken ...»⁸⁵. Og i etterkant av at «Ungdomsaksjonen i Tromsø» våren 1981 trengte seg inn i et kommunestyremøte hvor nedskjæring av ungdomssektoren skulle opp, uttalte Erlend Rian at han ikke hadde noe sympati for aksjonen og at den kunne virke mot sin hensikt.⁸⁶ Disse hendelsene eksemplifiserer paradokset ungdommen opplevde at de stod ovenfor. Om de oppførte seg ordentlig og benyttet seg av tradisjonelle metoder ble de ikke lyttet til, og om de bråket nok til å bli lagtmerke til, mente mange at metodene deres gjorde argumentene deres illegitime.

⁸⁴ Rute80 nr. 2 1982, s. 6.

⁸⁵ B, mann, s. 1.

⁸⁶ Tjelmeland, *Fra byfolk og bona til tromsøværing. 1945-1996*, s. 422.

Første involveringa I det var det der som hete Ungdomsaksjonen. Kor vi på en måte organiserte oss, på gammel måten. ... den var organisert som en forening, ikke sant, med et styre og sånt der. Eg satt i styret for det og var litt sånn talsperson. Og det var liksom hyggelig med ungdom som engasjerte seg og sånt, og veldig greit med at det var noen som kunne bli holdt ansvarlig også videre. ... ⁸⁷

Etter opptøyene ble en ny organisasjon opprettet av ungdommen, UngMob, «ungdom mot bøteterrore», eller «ung mobilisering», og den ville vise seg å ta i bruk nye metoder for å bli hørt. Organisasjonen ble dannet med tilknytning til UngMob Oslo, som var opprettet 11. juni året før, i etterkant av opptøyene i Oslo natt til 1. mai 1981.⁸⁸ Sitatet under er hentet fra en løpeseddel som ble delt ut under husokkupasjonen i Skippergata 6 i Oslo, 9. oktober 1981.

Vi har okkupert et hus, nærmere bestemt Skippergata 6. Vi har tatt det i bruk for å ha et sted å være, et sjølstyrt ungdomshus hvor vi kan være oss sjøl og gjøre ting sammen. Et sted hvor vi kan synge, spille, danse, lage fanziner, mekke, le og bråke. Et aktivitetshus for ungdommen i byen. I Tromsø har dem forsøkt å få tak i ett sånt ungdomshus gjennom offentlige kanaler i over ti år – uten å lykkes. Så lenge gidder ikke vi å vente. ⁸⁹

Løpeseddelen ble delt ut for å mobilisere folk og lød videre, «Vi har mista troen på politikernes tomme løfter. Derfor har vi i «UNG MOB» sett oss ut en passende kåk på egenhånd. Men for at aksjonen skal lykkes trenger vi hjelp fra DEG.»⁹⁰ Sitatet viser at ungdommen i Oslo var klar over situasjonen nordpå, og en av mine informanter var i kontakt med UngMob Oslo, før opprettelsen i Tromsø, og var selv med på okkupasjonen av Skippergata 6 i Oslo høsten 1981. UngMob var altså ikke noe som oppstod isolert i Tromsø, men var del av et større nasjonalt nettverk, og ideen kan ha kommet til Tromsø fra Oslo gjennom denne typen kontakt. Dette er viktig for å forstå hvilken sammenheng hendelsene i Tromsø hadde med lignende hendelser andre steder i Norge og Europa, og er noe jeg vil komme tilbake til i delkapittel 4.4.. UngMob var ikke en klart avgrenset organisasjon med medlemslister, derfor er det vanskelig å gi et presist tall på antallet medlemmer, og hver enkelt persons aktivitet vil nok ha variert i takt med at de ulike hendelsene gjorde det mer eller mindre aktuelt for dem å delta. Lokalt i Tromsø ser det ut til at UngMob grodde ut av

⁸⁷ B, mann, s. 1.

⁸⁸ Houge og Eide, *Har vi en framtid? : en bok om UNG MOB, gatebarn, opprør og oppkjøp*, s. 15.

⁸⁹ Ibid., s. 22.

⁹⁰ Ibid.

miljøet som blant annet bestod av deler av byens politisk aktive venstreorienterte ungdom, Sosialistisk Ungdom og Rød Ungdom, «Ungdomsaksjonen Tromsø» og miljøet tilknyttet Rockeklubben. Her er det viktig å presisere at det ikke var venstresiden som helhet, da det i intervjuene antydes å ha vært en viss skepsis mellom UngMob-miljøet og AKP-ml-miljøet i byen. UngMob ble i utgangspunktet opprettet for å støtte bøtelagte ungdommer etter gateopptøyene, men det viste seg raskt å være en organisasjon som aktivt tok opp kampen for opprettelsen av et ungdomshus i byen, og en tekst i fanzinen «Navnløs» oppsummerer organisasjonens formål slik, «UngMob står for at ungdommen organiserer seg sjøl for å slåss mot forjævliseringa av samfunnet, for å slå tilbake mot et system som tyner folk.»⁹¹. Det var flere ting som skilte UngMob fra de tidligere organisasjonene. Først og fremst styringsformen, UngMobs styrendeorgan var allmøtet, her ble det diskutert og tatt avgjørelse på hva organisasjonen skulle jobbe med og hva de skulle gjøre i møte med politikere, politiet og media. Enhver som møtte opp hadde i teorien mulighet til å forme UngMobs handlinger. Disse allmøtene ble blant annet holdt i lokalene til Sosialistisk Ungdom i Nordre Tollbodgate. Den flate organisasjonsstruktur ga en lav terskel for deltagelse i beslutninger. Det var en struktur som vektla det anti-autoritære og ubyråkratiske, og som på et vis kan ses på som en total motsats til ungdommens opplevelser av det kommunale apparatet de hadde jobbet opp mot i en årrekke uten hell.

3 UngMob-seddelen

⁹¹ 'Navnløs', UngMob-fanzine, s. 2.

I etterkant av bøteleggingen under gateoppføyene ble det opprettet et bøtefond og det ble jobbet for å samle inn penger til inntekt for dette. I den sammenheng ble «UngMob-tieren» trykket opp og solgt til inntekt for fondet.⁹² Seddelen fremstår som en parodi på ti kroner seddelen og gir et bilde av aktivistenes sans for symbolbruk. Fridtjof Nansen på hedersplass er byttet ut med UngMobs eget symbol, en knyttet neve. Den norske løvens plass i riksvåpenet har blitt kapret av piratflaggets kryssede bein og hodeskalle. Årstallet er 1984, hentyder George Orwells dystopiske fortelling av samme navn, og utsteder er ikke lenger Norges Bank, men UngMob.

«UngMob-tieren» er et eksempel på aktivistenes brede og kreative handlingsrepertoar. Den viser hvordan de forsøkte å fremme saken sin og mobilisere folks givervilje. Samtidig er det en symboltung gjenstand som gir et inntrykk av UngMobs holdninger til samfunnets autoriteter. Etter 10 år med kamp for Ungdommens Hus var det en klar politiker skepsis, her fra et intervju i Rute80, «Den måten politikerne gjør sakene på, gjør at de undergraver moralen. Hvorfor kan ikke jeg lyve når de gjør det? Hvorfor kan ikke jeg stjele når borgerne begår underslag?»⁹³. Gjennom lesning av fanziner og intervjuer er det tydelig at de hadde en antiautoritær retorikk, den var spesielt rettet mot politikernes behandling av Ungdommens Hus. Samtidig synes en bredere antikapitalistisk holdning. De stilte seg kritiske til økonomisk vinning på ungdoms bekostning og politikernes forskjellsbehandling av ungdommens problemer sett i forhold til handelsstandens problemer. Det opplevdes urettferdig at det var lite hjelp å få for ungdom som slet med rus, men straks noen forretningsruter ble knust ble det gjort stor mobilisering av ressurser for å løse problemet.⁹⁴

Etter en årrekke med negative karakteristikk i lokalmedia, særlig i Bladet Tromsø, hadde UngMob et anstrengt forhold til media, og det ble diskutert om de i det hele tatt skulle snakke med lokalavisene, «for dem skriv ikkje det vi sir allikevel.»⁹⁵ Styringsformen spilte også her en rolle.

... allmøte vedtok en talsperson, som gjerne var ei ung jenta, og som bare egentlig hadde mandat til å si det allmøtet hadde bestemt. Så når journalisten spurte «Ka dokk

⁹² B, mann, samtale via facebook i etterkant av intervjuet, 13.04.2016.

⁹³ Rute80 nr. 2 1982, s. 7.

⁹⁴ Rute80 nr. 2 1982, s. 7.

⁹⁵ B, mann, s. 6.

skal gjøre videre?», «Nei, det veit da faen. Det får nesten neste allmøte bestemme. Eg skal bare si, dette har vi bestemt no.».⁹⁶

Den klare organiseringen rundt allmøtet, at uttalelsene ble bestemt i felleskap, gjorde det mulig for ungdommen å uttale seg uten å måtte stå alene om ansvaret for uttalelsen. I dette sitatet finner jeg det også interessant at det presiseres at de valgte ut ungjenter som talpersoner, men jeg fikk dessverre ikke spurt hva som var begrunnelsen for det.

Gateopptøyene var helt klart en sterk pådrivende årsak for opprettelsen av UngMob. Politiets kraftige reaksjoner under opptøyene, det at de benyttet metoder forbundet med opprørspoliti og det at bøteleggingen av ungdommen ble gjort så tilfeldig, var nok med å motivere flere til motstand og aktivisme. En slik fremferd fra politiets side var nok med på å ødelegge den allerede svekkede tilliten ungdommen hadde hatt til dem.

Okkupasjonen av Kirkegata 2

Informantene forteller om at det i etterkant av gateopptøyene ble diskutert både i miljøet på Rockeklubb og i UngMob-miljøet, at de måtte foreta seg noe annet enn bare å slåss med politiet. Aksjonsformen som ble valgt var husokkupasjon, noe som var gjort flere ganger tidligere i kampen for et sted å være, også i Tromsø. Det ble valgt ut fire personer som skulle planlegge detaljene for okkupasjonen. De skal ha fått tips om hvilket hus de burde okkupere av et medlem av ml-miljøet i byen, og en av informantene, som selv var blant de fire som stod for planleggingen, forteller slik om hvorfor valget falt på huset i Kirkegata 2.

«Det huset der,» sa han, «det skal dokker ta.» Og det passa jo veldig godt. Altså poenget var at det var jo kommunalt eid, det var jo havnevesenet som eide det. Så det var jo et hus som var linka til kommunen da. Også var det tomt, også var det stort. God plass der. Einaste minuset var at det lå jo tvers ovenfor politistasjonen. Hehe. Femti meter unna eller nå sånt, rett over veien.⁹⁷

Hvilket hus som skulle okkuperes ble holdt hemmelig for de fleste av okkupantene for å unngå at politiet eller andre skulle bli tipset. Aktivistene hentet lærdom av erfaringer fra lignende prosjekter når okkupasjonen og ungdomshuset skulle planlegges. I intervjuene med informantene er det særlig Skippergata i Oslo som trekkes frem. «Mens mange av oss innså vel det at vi ikke kunne drive på med gratis mat og gratis bo. For det var jo akkurat det som

⁹⁶ B, mann, s. 1.

⁹⁷ E, mann s. 3.

tok livet av Skippergata, det var jo akkurat den bo delen.»⁹⁸ Det skulle altså være et aktivitetshus for ungdommen.

Fredag 5. februar gjennomfører de okkupasjonen. Okkupantene delte seg opp i flere grupper, både til fots og i bil. Hver gruppe hadde en leder som visste hvilket hus de skulle okkupere og tidspunktet for når de skulle møtes og ta seg inn i bygget. «Vi sirkla oss inn ifra masse forskjellige smug, hadde synkronisert klokken vårres. ... Det var en fantastisk opplevelse. Å bare svippe inn i huset. Hadde med oss plate og barrikaderte oss ...».⁹⁹ Etter de hadde tatt seg inn i huset ble ytterdøren barrikadert, de tok seg opp i andre etasje og sperret trappen bak seg. For å komme seg inn og ut av huset brukte de en stige stilt opp mot et vindu i andre etasje. De satte også opp en vaktliste for å organisere at det til enhver tid var noen våken i huset. Informantenes beskrivelser av hvordan okkupasjonen ble gjennomført i praksis ligner veldig på hvordan okkupasjonen av Skippergata 6 er beskrevet i Knut Houges bok, *Har vi en framtid?*¹⁰⁰. Det kan være med på å antyde at kunnskapen om gjennomføringen av denne formen for sivilulydighet ble delt mellom de to gruppene, i Tromsø hadde jo som nevnt husokkupasjon blitt tatt i bruk av aktivister en rekke ganger tidligere.

Da informantene beskrev øyeblikket da de tok seg inn i Kirkegata 2 var det en interessant variasjon i informantenes forklaring. For eksempel forteller noen at det ikke var noe politi å se, andre at politiet stod og ventet på dem men at de av ulike grunner ikke grep inn. Noen forteller at det tok kort tid å bryte opp døra og ta seg inn, mens andre forteller at det tok lang tid. En slik variasjon er et godt eksempel på hvorfor man må være forsiktig med å stole blindt på muntlige kilder. Jeg har gjort meg noen tanker om hva som kan være grunnen for denne variasjonen. Det kan være at minnet om helheten av okkupasjonen, inkludert utkastelsen, har farget minnet om da de tok seg inn i bygget. Man kan anta at utkastelsen og politiets ankomst opplevdes som dramatisk for de som deltok, og at dette kan ha vært med på å påvirke minnet om andre deler av okkupasjonen. Det kan ha ført til at politiet ble en del av minnet om hendelser hvor de faktisk ikke var tilstede. I tilfeller hvor det har vært variasjoner mellom informantenes beskrivelser har jeg presisert det, eller utelatt det i de tilfeller hvor det ikke har vært relevant for oppgaven. Dette eksemplifiserer hvordan opplevelsen av en spesifikk situasjon kan variere fra person til person og hvordan minnet også kan endre seg i ettertid. Særlig en hendelse som dette som det nok har vært knyttet mye spenning til både før, under

⁹⁸ A, mann, s. 1.

⁹⁹ C, mann, s. 1.

¹⁰⁰ Houge og Eide, *Har vi en framtid? : en bok om UNG MOB, gatebarn, opprør og oppkjøp*.

og etter at den fant sted. Det kan være at intensiteten under utkastelsen var med på å endre minnet om hendelsen som en helhet. Bevisstheten og fokuset på at politiet på et eller annet tidspunkt vil komme for å kaste dem ut kan også ha vært med på å forsterke dette.

De ønsket å ta i bruk huset som de ville ta i bruk et ungdomshus. Derfor ble det arrangert konserter med en rekke lokale band, og informantene forteller at det var mye musikk i huset i løpet av helga.¹⁰¹ Informantene forteller at det var en masse ungdommer innom huset i løpet av helga, og mange av dem tok med seg sovepose og sluttet seg til okkupantene. Det ble også stelt i stand en kafé hvor de solgte kaffe og mat, varene kom blant annet fra donasjoner gitt av ungdom og voksne som sympatiserte med saken. En av informantene forteller at det telefonene etter Vesta-Hygea som hadde holdt til i huset tidligere. Telefonene skal ha blitt flittig brukt, blant annet for å opprettholde kontakt med UngMob i Oslo. Informanten forteller også om telefonsamtaler til venner i Latin Amerika og at det skal ha vært kontakt med Reiulf Steen, daværende leder i Arbeiderpartiet.¹⁰² Men hovedmålet med okkupasjonen var fremdeles å yte press mot kommunens politikere for å få fortløp i prosessen om å få et ungdomshus. Både ordfører Erlend Rian og varaordfører Trygve Lorentsen var innom huset i løpet av helga for å forsøke å overtale ungdommen til å forlate huset.¹⁰³

4 Rute 80, nr. 2 1982.

¹⁰¹ E, mann, s. 4.

¹⁰² B, mann, s. 5.

¹⁰³ Tjelmeland, *Fra byfolk og bona til tromsøværing. 1945-1996*, s. 429.

En informant forteller at Rian lovet at det skulle bli et Ungdommens Hus, men at han ikke kunne stoppe politiet fra å kaste dem ut om de ikke forlot huset frivillig.¹⁰⁴ Det var mye diskutert hva de skulle foreta seg om politiet kom for å kaste de ut.

... mye fokus på liksom «Ka skal vi gjær vess vi blir pelma ut?» «Kordan skal vi oppføre oss viss politiet kjem?» Det var mye diskusjon rundt det. Noen ville slåss, ikkje sant, skulle liksom ta å slå tilbake ikkje sant. Mens eg var jo litt, det som var liksom linja det var jo at vi skulle yt sånn passiv ikke-voldelig motstand, vi skulle bare være tungsekka som de måtte bære ut altså. Litt sånn som sånn lenkegjengan i Alta. Eg var for øvrig der før, før eg kom tell Tromsø. ... Det kan eg huske at det var ganske mye diskusjona rundt, altså kordan forhold vi oss viss, eller når politiet kjem.¹⁰⁵

Og natt til mandag, etter tre døgn i det okkuperte huset, kom politiet for å kaste ut okkupantene. De forsøkte å ta seg opp trappen, men den var blokkert med en dør som var lagt som et lokk over trappa og hold nede av stein og diverse tunge gjenstander. De satte derfor et par mann i skuffa til en hjullaster og løftet dem opp til et vindu i andre etasje slik at de fikk tatt seg inn. Politiet forsøkte også å slå seg gjennom døra som sperret trappa ved hjelp av en slegge, en av informantene forteller at det nesten gikk galt da døra med vekta raste sammen, men at politimennene som stod under kom seg unna i sisteliten.¹⁰⁶ Da politiet kom seg inn i øver etasjen gjorde okkupantene som planlagt og ytte passiv motstand ved å sitte helt i ro og la seg bæres ut, «Også var det noen som feiga ut og sprang. Hehe.»¹⁰⁷ 74 ungdommer ble pågrepet av politiet, 30 jenter og 44 gutter, de fleste av dem var arbeidsløse.¹⁰⁸ Informantene forteller at de ble plassert i arresten over natta og at de fikk høye bøter for ikke å ha etterkommet politiets ordre. Politiet skal også ha tatt beslag i forsterkere og annet musikkutstyr som sto igjen i det okkuperte huset for å dekke utgifter til rydding og reparasjoner av bygget.¹⁰⁹

¹⁰⁴ A, mann, s. 8.

¹⁰⁵ E, mann, s. 5.

¹⁰⁶ A, mann, s. 5.

¹⁰⁷ A, mann, s. 5.

¹⁰⁸ Tjelmeland, *Fra byfolk og bona til tromsøværing. 1945-1996*, s. 429.

¹⁰⁹ Myklebost og Olsen, «Tromsø Rocke'!,» s. 141.

Vedtaket om Ungdommens Hus på Bangsundbrygga

I april 1982 gikk formannskapet inn for å leie nordlige del av Brandsundbrygga og i mai vedtok et enstemmig kommunestyre at brygga skulle gjøres til et aktivitetssenter for ungdom.¹¹⁰ Ungdommen la inn store mengder dugnadsarbeid for å få bygget i stand og den offisielle åpningen fant sted i mars 1984. Med det hadde over 10 års kamp endelig gitt resultater. Daværende ordfører i Tromsø, Erlend Rian, er en sentral person i flere av informantenes fortelling om det endelige gjennombruddet. En av informantene beskriver et møte med Rian og det endelige vedtaket slik:

... vi gikk oppover til Rådhuset også gikk vi opp i andre etasjen til ordførerens kontor. Også var det ei dame som satt og var sekretær der utafør. Så gikk vi bare bort og, «Ja, vi skal prate med ordførern.». Også sier ho «Ja, har dokker en avtale?», «Nei, men du kan bare ringe inn å si det at vi kommer fra UngMob.», også «Javel» sier ho, så ringte ho inn. Også hadde han sånn trafikklys utenfor døra, stod rødt, opptatt. Også ringte ho inn, også gikk det halvannet minutt, så skifta det til gult, også til grønt. Så sprang det masse sånne byråkrata med stresskoffert og slips, vettaskremt. Også var ordføreren klar til å ta imot oss. Han bare avbrøt møtet, sånn. Og da kjente du på det at, jøss, vi har faktisk, vi har faktisk makt. Og da var det interessant at han var veldig mottagelig for alt vi hadde å si. Og han som på slutten av 70-tallet hadde vært redaktør for Avisa Tromsø og hadde skrevet noen kronikka som handla om å spyle ungdomspøbelen på havet og sånne ting, så vi var liksom innstilt på at, «Rian han var en kukk». Også viste seg at han var først og fremst real politiker. Også gikk det vel et halvt år, før Brygga var et faktum.¹¹¹

Her er det en klar kontrast til beskrivelsene av tidligere møter med det kommunale apparat som gang på gang hadde halt ut tida i saken om ungdomshuset. Det kommer også klart frem at informantens oppfatning av Rian endret seg etter at Rian lyttet til kravene deres og gikk inn for at kommunen skulle legge til rette for et ungdomshus. Dette kom frem hos flere av informantene, og de var flere som poengterte denne endringen. De forteller at de opplevde Rian som en stor del av årsaken til at det endelige vedtaket ble fattet. De forteller at bildet av Rian gikk fra å være en konservativ redaktør i Avisa Tromsø, som ville spyle ungdomspøbelen på havet, til en lyttende ordfører og pragmatisk real politiker, som stod

¹¹⁰ Tjelmeland, *Fra byfolk og bona til tromsøværing. 1945-1996*, s. 430.

¹¹¹ B, mann, s. 3.

sentralt i kommunens endelige ja til et Ungdommens Hus.¹¹² Det er vanskelig å si om endringen skjedde umiddelbart etter vedtaket og åpningen av Brygga, eller om dette er noe som har endret seg i årene etterpå når informantene har reflektert over hendelsene fra et nytt perspektiv. Det kan for eksempel komme av endringer i politisk overbevisning eller ens holdninger til politikere. Jeg tror nok at sett i lys av ti år med motstand fra kommunen, gikk det svært raskt fra Rian ga sitt ja, til huset var i ungdommens hender, dette er nok viktig i oppfatningen av Rian som sentral.

Et annet interessant moment som kom opp i intervjuene var om det kunne gått annerledes.

Men eg har mange gang tenkt på at, det er ikkje sikkert at.. Altså lufta var i bevegelsen. At hadde politikerne sagt, "Nei, kjøss meg i ræva." Og det her hadde gått over til politiet, så er det ikke sikkert at den ungdomsgruppa der hadde vært organisert nok til å fått noe gjennomslag på det her. Det var litt sånn omstendighetene knyttet til det her ...¹¹³

Det forteller noe om hvordan de selv oppfattet kraften og utholdenheten i bevegelsen, og bygger opp om Brox sitt poeng om at lederne i UngMob bevisst fremstilte protesten og organisasjonen på en annen måte enn de selv opplevde den. Nå kan det også være at de i samtida faktisk opplevde protesten som robust og klar til å stå imot kommunen, og at dette er noe som har blitt reflektert over i ettertid.

Ungdommens Hus på Bangsundbrygga ble et viktig samlingspunkt for mange av byens ungdommer i årene som fulgte. Det var kafédrift, lokalradio, snekker-, keramikk- og videoverksted, platebutikk og diskotek. En lang rekke med lokale band sprang ut av husets øvingslokaler.¹¹⁴ Det ble arrangert konserter med lokale, nasjonale og internasjonale band. En rekke anerkjente undergrunns band gjestet huset, *U.K. subs*, *The Residents*, *Fugazi* og *Wall of Voodoo*, for å nevne noen. Det ble også arrangert diskokvelder på huset noe som skal ha trukket mange ungdommer til huset. Men ungdomshuset slet dessverre med mange av de samme problemene som byen ellers slet med, blant annet tilknyttet det illegalerusmiljøet. De forteller om at det utviklet seg et problem med at eldre rusbelastede personer begynte å oppholde seg på Brygga. Personer uten bosted som slet med alkohol og tyngre rusmidler. Løsningene på denne problematikken lå utenfor ungdomshusets kontroll og forholdet til

¹¹² A, mann, s. 8.

¹¹³ A, mann, s. 3.

¹¹⁴ Musikkmiljøet tilknyttet Ungdommens Hus er et av temaene i masteroppgaven til, Geir I. Skinningsrud, «Et dypdykk i Tromsøs musikkmiljø med fokus på undergrunnen - trengs det en musikkbransje i byen» (2011).

politiet, de som var satt til å løse problematikken, var fremdeles labert. En av informantene forteller at de opplevde at politiet ba problematiske uteliggere og rusmisbrukere om å heller gå ned på Brygga enn å lage bråk ute på gata, de opplevde det som at Brygga ble politiets «dumpingmyr» for personer med problematisk atferd.

Også ble det vel en sånn der husmannsånd utav det hele også, kan du si. Hvor vi egentlig ønsket å skjule litt den virkeligheta, sant. For det var ikke noe vi snakket høyt om. Også endte vel kanskje vi, noen av oss, opp i en slags sånn type at vi. Vi kunne på en måte ikke si sannheten om hvordan huset var egentlig, for da visste vi at det kom til å, kanskje bli kroken på døra. Så det gjaldt liksom å holde balansegangen der.¹¹⁵

Ungdommen satt altså på problemer som politiet og myndighetene i byen selv slet med å finne gode løsninger på. Dette gikk negativt utover den daglige drifta av huset og husets rykte utad. Det har vært omtalt som en medvirkende årsak til at huset til slutt ble stengt ti år etter åpninga.¹¹⁶ Ungdommens Hus kan ses på som en viktig del av Tromsøs, og Norges, ungdomspolitiske historie som strekker seg fra dette nytenkende ungdomshuset på «Brygga», helt frem til Tvibit, ungdommens hus i dagens Tromsø, som de siste årene har lagt til rette for ungdommens utfoldelse.

4.3. «musikken det var det vi samla oss rundt»

Her vil jeg gå litt nærmere inn på de ulike drivkreftene som fremkommer i kildene. Hva motiverte ungdommen til å ta steget og kjempe for et ungdomshus, et sted å være? Informantene fortalte at det var mangel på sosiale arenaer utenfor hjemmet, for Tromsøs uorganiserte ungdom og de under 18 år. Mange hadde dårlig med plass hjemme, og som i dag hadde ungdommen behov for arenaer utenfor familiens kontroll. På kafeene i byen var det kjøpeplikt, noe som gjorde det utilgjengelig for mange skoleungdommer og arbeidsløse ungdommer. En informant ga et bilde av hvordan ungdommen ble behandla, «... vi satt jo ikkje der lenge før vi blei jaga, sant. Det kom ei dørvakt å døppa fingern, «Å kald kaffe, fy. Du må kjøpe kaffe.»»¹¹⁷ På kveldstid stengte kafeene og 18 års grensen gjorde utestedene som sosial arena helt utilgjengelig for mange. Det var få steder å oppholde seg innendørs i byen, dette var særlig viktig i det kalde vinterhalvåret. De hadde behov for et sted som var

¹¹⁵ Intervju 1 s. 9-10

¹¹⁶ Tjelmeland, *Fra byfolk og bona til tromsøværing. 1945-1996*, s. 431.

¹¹⁷ Intervju 1, s. 1.

myntet på dem selv, som tilbydde noe så enkelt som en plass å sitte å prate, og som serverte kaffe til en rimelig penge, og uten kjøpeplikt. Informantene fortalte at de opplevde at det ikke ble tatt seriøst av politikerne. Skal det bevilges masse penger til et hus hvor det *bare* skal drikkes kaffe, prates og spilles musikk? De mente kanskje at det ikke var kommunens rolle å tilby et slikt lokale, og at det ville komme i konkurranse med de tilbudene som ble gitt av kommersielle aktører.

Men musikken det var det vi samla oss rundt. Det var bandan. Det var veldig mange, syv-åtte band, vi hadde tre-firehundre stykk på konserter. Og som eg sier, det her keramikken og det her systua, det var et alibi. Ja, ka vi skal gjøre? Jo, vi skal spille musikk, drikke kaffe og lage plakata og avis. ¹¹⁸

Det er tydelig at musikken var et viktig rom for mange av informantene. Det fungerte som et samlingspunkt og flere av informantene forteller at de kom inn i arbeidet for Ungdommens Hus gjennom musikken, og det er særlig Rockeklubben som trekkes frem som et sted hvor flere av informantene ble involvert i aktivismen. Rockeklubben i Tromsø ble etablert i november 1979 og gir med sine 800 registrerte medlemmer i 1980 en viss indikator på hvor stort miljøet i Tromsø faktisk var og hvor mange musikken var viktig for. ¹¹⁹ Ungdommens Hus gjorde det mulig for dem å arrangere en lang rekke konserter og ble viktig for musikkmiljøet i byen. Huset gjorde at Terskelen ble lavere for å gå fra øvingsrommet til scenen når det var ungdommen selv som styrte den, og det ga et tilbud til ungdom under 18 år, som de kommersielle utestedene i liten grad la til rette for.

Å igjennom natta
Runge det et rop:
Tromsø brenn
Av kjedsomhet no
Tromsø brenn
Vi må gjøre nokka no¹²⁰

Dette er et utdrag av teksten til låta «Tromsø Brenn», utgitt på EPen *Energi mot Apati* i 1981 av bandet Norgez Bank, et av de mange bandene som var tilknyttet miljøet rundt Rockeklubben. Teksten og tittelen på utgivelsen deres avspeiler ungdommens ønske om og

¹¹⁸ Intervju 1, s. 14-15.

¹¹⁹ Trygve Mathiesen, *Tre grep og sannheten : norsk punk 1977-1980* (Oslo: Vega forl., 2007).

¹²⁰ Norgez Bank, «Tromsø brenn» på *Energi mot apati!* (Tromsø: Rocky Records, 1981).

evne til å organisere seg og å stå opp for kravene sine for et sted å være. Musikken trekkes frem som en sentral drivkraft, et samlingspunkt og et felleskap av alle informantene. I en by hvor få konsertlokaler åpnet opp for de nye musikkformene som grodde i ungdomsmiljøene ble Ungdommens Hus en mulighet til å få tilgang til både øvingslokaler og konsertlokaler. Et sted hvor man kunne dele og eksperimentere med pønk og nyveiv.¹²¹ Samtidig må det minnes om at samtlige av mine informanter var tilknyttet Rockeklubben, og at det nok var mange flere meninger om hva Ungdommens Hus skulle være, avhengig av hvilke interesser man hadde. Brygga ble et samlingssted for mange av tromsøungdommen, med Rockeklubbens konserter, diskokvelder og en lang rekke andre aktiviteter, var det et tilbud som favnet bredt. Musikken fremstår også som en sentral kulturell indikator for, det var en distinksjon mellom pønkerungdom og diskoungdom. Slik en av mine informanter beskriver det var diskoen knyttet til kommersialismen, mens pønnen fremstår som en protest mot kommersialismen. Selv om også pønnen ble en del av tenåringsmarkedet på denne tiden. Fellesnevneren for miljøet var nok ønsket om en arena som tilrettela for selvstyrt utfoldelse, en tanke om at ungdommen selv vet hva de har lyst til å gjøre, om det er disko eller pønk, og et alternativ til de mer organiserte aktivitetene som allerede fantes i byen.

4.4. «vi dro nordover og skulle ta ideen med.»

I samtalene med informantene ble det flere ganger henvist til lignende hendelser og bevegelser i Norge og rundt om i Europa. Blitzbevegelsen i Oslo, Uffa i Trondheim, Ungern i København, opptøyene i Brixton i april 1981 og «Besetzer-bevegelsen» i Tyskland og Danmark. Dette var et fenomen som fantes rundt om i Europa på begynnelsen av 1980-tallet, og motivene og metodene for aktivismen spredte seg ved hjelp av aktivistenes reiser, kontakt mellom organisasjoner og gjennom massemedias dekning. Massemedia var med på å spre kunnskapen om at opptøyer og okkupasjoner fant sted, men den var ikke egnet til å spre politikken bak protester og den praktiske kunnskapen som behøves for å få gjennomslag. Linus Owens tar for seg dette i sin artikkel, *Amsterdam Squatters on the Road*, hvor han beskriver reisene gjort av aktivister fra Amsterdam. Disse reisene var viktige for å spre aktivistenes politiske budskap og taktikker gjennom Europa.¹²² En av de tingene jeg ønsket å

¹²¹ Nyveiv, eller New Wave, en vidtfavnende retning innen rockemusikken, nært tilknyttet pønnen. Representert av band som *Talking Heads*, *Gang of Four* og *The Allers Værste*.

¹²² Linus Owens, «Amsterdam Squatters on the Road: A Case Study in Territorial and Relational Urban Politics» i *A European Youth Revolt* (Springer, 2016).

finne ut av var om Tromsø var en del av dette nettverket, og hvordan disse ideene og metodene kom til Tromsø.

I *European Youth Revolt* knytter flere av artikkelforfatterne pønnen til ungdomsbevegelsen, og ser på den som en viktig kulturellbærer av det opposisjonelle tankegodset. Pønk kan være vanskelig å definere, som Matthew Worley beskriver det i sin artikkel *Matthew Worley, «Riotous Assembly: British Punk's Cultural Diaspora in the Summer of '81*, det kan forstås som en musikkform, en mote, en estetikk, et kulturelt øyeblikk, en protest, en medieskapt kategori, en antisosial handling, en kulturell bevegelse eller en livsstil.¹²³ I pønnen er motstand mot samfunnet det vesentlige, ikke forsøkene på å forandre det. Det er ikke et alternativ til livet i samfunnet, men heller en avspeiling av meningsløsheten, desperasjonen og resignasjonen i samfunnslivet.¹²⁴ Pønnen var viktig for å spre opprørets tankegods, innholdet ble tilpasset ungdommens lokale kontekst og ble slik et felles kulturelt referansepunkt for radikal ungdom rundt om i Europa.¹²⁵ Oskar Mulej skriver om pønkscenen i Jugoslavia og Grzegorz Piotrowski om den i Polen, de antyder begge at subkulturen hadde en politisk kraft også i det kommunistiske Europa. Musikken førte med seg en kontakt også mellom øst og vest, som blant annet eksemplifiseres av en turne gjort av de norske pønkbandene The Aller Værste, Kjøtt og De Press, sommeren 1981 til nettopp Polen. Pønnen var viktig for aktivistene i Tromsø, det fungerte som et viktig referansepunkt som de hadde tilfelles med likesinnet ungdom rundt om i Europa og den var nok med på å motivere flere av dem til å kjempe for sin sak. Den kan også ha vært med på å ta med seg de opposisjonelle ideene til byen, men det er en faktor som er vanskelig å spore gjennom mine kilder. Derfor vil jeg videre fokusere på de mer konkrete nettverkene som kan ha tatt med seg dette tankegodset til tromsøungdommen.

Det første tegnet på dette nettverket kom jeg over på en løpeseddel som ble laget i forbindelse med okkupasjonen av Skippergata 6 i Oslo og som jeg fant gjengitt i Knut Houges bok, *Har vi en framtid: En bok om UNGMOB, gatebarn, opprør og oppkjøp*. Der stod det at, «I Tromsø har dem forsøkt å få tak i ett sånt ungdomshus gjennom offentlige kanaler i over ti år – uten å lykkes. Så lenge gidder ikke vi å vente.»¹²⁶ Det er et tegn på at aktivistene i Oslo var

¹²³ Worley, «Riotous Assembly: British Punk's Cultural Diaspora in the Summer of '81,» s. 219.

¹²⁴ Erling Bjurström, Ivar Frønes, og Ola Stafseng, *Generasjonsopprøret. Ungdomskulturer, ungdomsbevegelser og tenåringsmarked fra 50- til 80-årene*, (Oslo: Universitetsforlaget, 1982). s. 111.

¹²⁵ van der Steen og Andresen, *A European youth revolt : European perspectives on youth protest and social movements in the 1980s*.

¹²⁶ Houge og Eide, *Har vi en framtid? : en bok om UNG MOB, gatebarn, opprør og oppkjøp*.

klar over forholdene i Tromsø og det gir et inntrykk av at aktivistene i Oslo og Tromsø følte de var en del av samme kampen, en nasjonal og internasjonal kamp for «et sted å være» for ungdommen og muligheten til å utfolde seg på sine egne premisser.

«... vi dro nordover og skulle ta ideen med.»¹²⁷, sitatet er sakset fra et av intervjuene jeg gjorde hvor informanten fortalte om selv å ha deltatt i okkupasjonen av Skippergata 6 i Oslo. Okkupasjonen fant sted 9. oktober 1981, om lag et halvt år før okkupasjonen av Kirkegata 2 i Tromsø.

Eg hadde jo vært med da i ... det som var Skippergata i Oslo, som er litt sånn forløperen for Blitz. Da var eg med og planla å okkupere, og okkupere. Og var no med på hele den prosessen der. Var en sånn nasjonal bråkmaker på den tida der. Men altså det var veldig mye militant ungdom i de store byan, og vi møttes i forbindelse med rock ...¹²⁸

Informanten fortalte at han som medlem i Sosialistisk Ungdom fikk muligheten til å reise til og fra Oslo på deres regning. Noe som gjorde det mulig for han å delta på husokkupasjoner og annen aktivisme, men at han etter hvert ble kastet ut av partiet for å være «for rabulistisk».¹²⁹ Som nevnt hadde husokkupasjonen av Kirkegata 2 likhetstrekk med beskrivelsene av okkupasjonen i Skippergata 6 året før. Informanten fortalte også at lærdom fra Skippergata 6 var med på å få ham til å gå bort fra tanken om at et ungdomshus skulle kunne være et billig sted å bo for ungdom, og målet ble heller at huset skulle fungere som et aktivitetshus. Det er ikke grunnlag for å si sikkert hvordan ideene om UngMob og husokkupasjonen kom til Tromsø, men jeg mener dette eksemplifiserer hvordan ideene kan ha spredt seg til byen. Det viser hvordan enkeltpersoners bevegelser var med på å skape nettverk av aktivister som delte ideer og praksiser rundt om i Norge, på samme måte som i det ble gjort i Europa for øvrig, og det gjør det klart at aktivistene hadde kontakt med lignende bevegelser andre steder i Norge.

«Kunnskap = Makt!», sitatet er hentet fra en sak i en fanzine, «Navnløs», som ble gitt ut av UngMob Tromsø våren 1983.¹³⁰ Teksten sitatet er hentet fra forteller at i desember 1982 dro to personer fra UngMob og to fra utekontakten i Tromsø som til Danmark for å se hvilke

Utdrag av sitatet som er gjengitt i kapitel 4.2..

¹²⁷ A, mann, s. 7.

¹²⁸ A, mann, s. 6.

¹²⁹ A, mann, s. 6.

¹³⁰ 'Navnløs', UngMob-fanzine, s. 10.

tiltak som var gjort for ungdom der. Reisen ble gjort med økonomisk støtte fra kommunen og det viser den totale holdningsendringen som var skjedd fra kommunens side. Fanzinen beskriver situasjonen for den danske «BZer» bevegelsen og deres husokkupasjoner, det fortelles også om besøk hos flere av Danmarks ungdoms- og aktivitetshus, og samtaler med «BZere». De fikk se hvordan husene ble organisert, hvilke avtaler de hadde til kommunen og hva de ble brukt til. Viktig kunnskap for Tromsø som var i prosessen med å etablere Ungdommens Hus på Bangsundbrygga. Dette viser at inspirasjon og lærdom også ble innhentet utenfor Norge og i mer organiserte former. I fanzinen kommer det frem at også de danske aktivistene hadde fått hard behandling av politiet og media, som omtalte dem som terrorister og blant annet mistenkeliggjorde reisene deres.

Vi spør om det er forbudt å reise ut av landet. Dessuten hvorfor i all verden skulle vi ikke dra til Amster og Berlin for å lære av BZerne der? Noe anna ville jo være dumt. Dere kommer jo hit for å lære av oss, og vi kan jo komme opp til Tromsø for å lære av dere.¹³¹

Gjennom dette får man en bedre forståelse av hvordan dette uformelle nettverket fungerte. Det handlet om å lære av hverandre for bedre å kunne nå målene sine, om det var husokkupasjon, drive autonome ungdomshus eller om hvordan man kunne utføre protestaksjoner. Fanzinen forteller også om de danske aktivistenes oppfinnsomhet og bruk av humor i møte med politiets overlegne maktbruk. «12. jan. ble Boozoka og en annen BZ-eiendom stormet. Politiet ble møtt av et regn av teddybjørner med beskjed om å gå hjem å leke. Deretter forsvant okkupantene via en tunell over til naboeiendommen.». Bruken av humor var mange steder en viktig del aktivistenes verktøykasse, det ble brukt til å forstyrre myndighetenes vante handlingsmønsteret. Som i dette tilfellet hvor politiet kunne forvente å bli møtt av steinkasting og annen motstand, men heller ble møtt av et regn av myke teddybjørner. Det samme kan man si om husokkupantene i Kirkegata 2, som valgte ikke-voldelig motstand i møte med politiets utkastelse. Man innså nok, slik blant annet Ottar Brox hadde advart mot, at voldelig motstand kunne gjøre kampen deres illegitim i den generelle befolkningens øyne, og føre til at de snudde ryggen til aktivismen. Utveksling av kunnskap gjorde det mulig for bevegelsen å bedre kjempe mot myndighetenes maktapparat. Det mest åpenbare er i konflikter med politiet. Det var nok også viktig for å lære seg å forholde seg til det komplekse byråkratiet som behandlet kravene deres og som kan ha opplevdes som

¹³¹ 'Navnløs', UngMob-fanzine, s. 10.

frustrerende og tregt for mange aktivister, men det jeg ser på som viktigst er kunnskapen om hvordan man påvirket de folkevalgte og velgerne deres.

Dette svarer på min underordnede problemstilling, *var aktivistene del av en større nasjonal eller internasjonal bevegelse?* Kort gjentatt betegner begrepet *bevegelse* et uformelt nettverk av individer med felles solidaritet, som anvender protest for å oppnå sine politiske mål. Jeg mener at besøket i Danmark og deltagelsen i Skippergata 6 gjør det klart at Tromsø faktisk var tilknyttet det bredere europeiske nettverket. Det at et relativt perifert og lite miljø i Tromsø ble preget av tankegods som spredte seg gjennom Europas undergrunnsmiljøer gjør tydelig den påvirkningskraften som lå i disse ideene, og viser hvor utbredt ungdommens krav faktisk var. Jeg ser på dette som et av de sentrale funnene i oppgaven, dette plasserer denne delen av Tromsøs lokale historie inn i den større europeiske konteksten hendelsene var preget av.

5. Konklusjon

Arbeidet med denne oppgaven har gitt meg mulighet til å anvende min historiefaglige kunnskap til å fordype meg i en svært interessant del av Tromsøs historie. Samtalene med informantene har jeg gitt meg en nærhet til hendelsene som jeg tror ville vært vanskelig å oppnå om jeg utelukkende skulle møtt de gjennom skriftlig materiale. Denne nærheten har vært sentral i forsøket på å forstå deres perspektiv av hendelsene. I det følgende kapittelet kommer en oppsummering av oppgavens hovedfunn og hvordan funnene besvarer oppgavens problemstillinger. Deretter vil oppgavens styrker og svakheter belyses og avslutningsvis trekker jeg frem noen tanker om videre forskning på temaet.

5.1. Oppgavens funn

Har oppgaven kommet nærmere et svar på den overordnede problemstillingen? *Hvordan utspilte kampen for Ungdommens Hus i Tromsø seg sett fra aktivistenes perspektiv? Fra gateopptøyene, januar 1982, frem til åpningen av "Brygga", mars 1984.* Her vil jeg gi en oppsummering av oppgavens funn organisert under de fire underordnede problemstillingene.

Er der empiri fra mitt kildemateriale som supplerer den tidligere litteraturen?

Et sentralt mål med oppgaven var å forsøke å supplere den litteraturen om emnet som allerede finnes. Ved å analysere kildene har jeg fått tilgang til mer detaljerte gjengivelser av aktivistenes handlinger i den aktuelle perioden. De har gitt utfyllende beskrivelser av gateopptøyene, av UngMob som organisasjon og av tida frem mot, under og etter

okkupasjonen av Kirkegata 2. Informantenes fortellinger har vært med på å tilføre et perspektiv som har gjort det mulig å belyse deres deltagelse i de sentrale hendelsene tilknyttet opprettelsen av Ungdommens Hus og gitt et klarere bilde av hvordan de var med på å forme den lokale ungdomspolitikken. Jeg mener kildematerialet og min analyse av det har gitt en mer inngående beskrivelse av aktivistenes side av hendelsene, en side som ikke har fått så mye oppmerksomhet i den tidligere litteraturen.

Var ungdommens protester organisert?

Gjennom arbeidet har jeg kommet nærmere en forståelse av hvordan aktivistene var organiserte. Funnene tyder på at ungdommen organiserte seg i etterkant av gateopptøyene vinteren 1982. Det hadde vært organisert arbeid for et ungdomshus tidligere, men etter gateopptøyene ble en ny organisasjon opprettet, UngMob. Ved hjelp av intervjuene har jeg kunnet gi en beskrivelse av organisasjonen som var organisert gjennom allmøter og med et ideale om en flat styringsstruktur. Mens de skriftlige kildene har gitt innsyn i organisasjonens holdninger, særlig deres sterke skepsis til de lokale autoritetene, kommunen, media og politiet. Intervjuene har også gitt et innblikk i hvordan de rent praktisk planla og gjennomførte husokkupasjonen i Kirkegata 2. Det har også gitt kunnskap om hva som lå bak valget av nettopp dette huset til okkupasjonsmål. Dette er informasjon som ikke har vært tilgjengelig gjennom tidligere litteratur. Et interessant moment er hvordan beskrivelsene av husokkupasjonen viser likheter med okkupasjonen av Skippergata 6 i Oslo året før. Kombinert med en av informantenes deltagelse i Skippergata, tyder på at aktivistene kan ha hentet inspirasjon derfra. Lærdom fra Skippergata 6 ser også ut til å ha vært med på å forme planleggingen av Ungdommens Hus da det skulle opprettes, blant annet i valget av å gjøre det til et aktivitetshus, istedenfor et bosted for ungdom.

Hva var drivkreftene blant ungdommen for opprettelsen av et ungdomshus i Tromsø?

Når det kommer til drivkreftene blant ungdommen gjorde intervjuene det klart at mangelen på et sted for ungdom å oppholde seg var en viktig faktor. De ønsket et sted som ikke stilte krav til betaling eller til hvilke aktiviteter som måtte utøves, et ikke-kommersielt møtested på ungdommens egne premisser. Musikken viser seg også å ha vært veldig viktig for flere av mine informanter. Det var et behov for et sted å utøve og vise frem musikkformene som vokste frem i byens ungdomsmiljø. Tilbudene som på den tiden fantes i byen svarte ikke til ungdommens nye og endrede behov. Det jeg anser som en felles motivasjon for ungdommen var altså et ønske om å ha et sted som satte ungdommens egne interesser i sentrum. For

mange av mine informanter var disse interessene knyttet til pønken. De ønsket å ha tilgang til og styringen over øvingsrom og konsertlokaler. Husets varierte aktivitetstilbud viser at andre igjen så muligheter til å utfolde seg i helt andre retninger. Mens for mange var det nok så enkle krav som å få et sted hvor de kunne møte andre jevnaldrende og hvor de fikk drikke kaffen sin i fred.

Var ungdommen del av en større nasjonal eller internasjonal bevegelse?

Musikken spilte også en rolle i spredningen av 1980-tallets ungdomsbevegelse, men var tromsøungdommen en del av denne bevegelsen? Det er vanskelig å syne noen eksplisitte eksempler på at det var pønken som tok med seg de opposisjonelle ideene til byen, men den ser ut til å ha vært et viktig referansepunkt som ungdommen hadde tilfelles med lignende miljøer rundt om i Europa. Som nevnt hadde en av informantene deltatt i planleggingen og gjennomføringen av okkupasjonen av Skippergata 6 i Oslo i oktober 1981, tre måneder før han deltok i okkupasjonen av Kirkegata 2. Det er ikke grunnlag for å si sikkert at det var slik ideene om UngMob og okkupasjonen kom til Tromsø, men jeg mener det gir et eksempel på hvordan ideene kan ha spredt seg rundt om i Norge. Når det kommer til internasjonal kontakt viser fanzinen «navnløs» UngMobs kontakt med danske aktivister og besøk ved flere danske ungdomshus i forbindelse med arbeidet med å planlegge det da vedtatte ungdomshuset på Bangsundbrygga. Dette bekrefter at hendelsene i Tromsø ikke var noe som oppstod uavhengig av det som skjedde i resten av Norge og andre steder i Europa. Disse funnene eksemplifiserer hvordan kontakten mellom aktivistene utspilte seg. Det gjenspeiler funn fra andre deler av Europa som viste at enkeltpersoner og grupper av aktivister reiste mellom byene for å støtte hverandre med både kunnskap og praktisk hjelp.

Oppgaven er altså et bidrag i utvidelsen av kunnskapen om aktivistenes organisasjon, deres drivkrefter og har gitt eksempler på aktivistenes kontakt med likesinnede på tvers av og utenfor Norge.

5.2. Styrker og svakheter

Det som i størst grad begrenser analysens omfang og representativitet er utvalget av informanter. Både antallet informanter og variasjon innad i utvalget forhindrer meg fra å gjøre noen sikre konklusjoner om gruppens holdninger som helhet. For å få bedre grunnlag er man nødt til å gjøre intervjuer med et bredere utvalg av informanter. Det skriftlige kildematerialet har gjort det mulig å si noe om UngMobs uttalte holdninger, og utvalget forhindret meg ikke fra å vise eksempler på medlemmer i UngMob og hva som lå bak deres

engasjement. Nettopp dette mener jeg er en av oppgavens klare styrker, og som det relativt lille antallet informanter har gjort det mulig å ta seg tid til å se nærmere på. De enkelte aktivistenes opplevelser fra planleggingen av husokkupasjonen har gitt svært interessant informasjon om gruppens handlinger og noe av tankegangen som lå bak de valgene de gjorde. Oppgaven viser på den måten eksempler på hvordan ungdom har handlet som aktører i lokale politiske endringer. Den trekker linjer fra individers behov, via politisk oppvåkning, til politisk handling. Bruken av muntlige kilder gir en nærhet til aktørene som gjør det lettere å forstå individet i prosessen. En svakhet med oppgaven er mangelen av et kvinnelig perspektiv. I flere deler av kildematerialet synes kvinnelige aktivisters engasjement, som talspersoner i møte med media og som delaktig i planleggingen og gjennomføringen av husokkupasjonen. Jeg tror et slikt perspektiv ville kunne gitt innsyn i flere sider av aktivistenes virke, og det var noe jeg forsøkte å få tilgang til men som det ikke lot seg gjøre innenfor oppgavens tidsrammer. Funnene som påviser kontakten som knyttet aktivistene i Tromsø til likesinnede i Oslo og Danmark har vært noe av det mest spennende med dette arbeidet. Ved å legge frem håndfaste eksempler på kontakten mellom det lokale, nasjonale og det europeiske er oppgaven med på å belyse denne kulturelle- og politiske bevegelsens nettverk og spredning i Norge og Europa. Oppgaven forteller om hvorfor ungdom aktiviserte og hvordan de organiserte seg i møte med lokalpolitiske problemer og hvordan de ved å ta i bruk de ressursene de hadde for hånd forsøkte å forme samfunnet som omga dem.

5.3. Veien videre

Er det noe man bør undersøke nærmere? Det er en rekke tråder fra denne oppgaven som jeg mener det kunne vært interessant å følge videre. Den første er å dykke dypere ned i den aktuelle hendelse og jobbe videre med å gi et utfyllende bilde av kampen for Ungdommens Hus. Det vil for eksempel kunne gjøres ved å forsøke å motvirke svakhetene i dette arbeidet. Om jeg skulle jobbet videre med dette ville jeg forsøkt å få kontakt med en større gruppe informanter, og da særlig noen av de kvinnelige aktivistene, for å kunne belyse deres opplevelse av hendelsene. Det ville kunne gitt et grunnlag for en grundigere drøfting av de kulturelle perspektivene på informantenes fortellinger. Det ville også være interessant å undersøke flere sider av saken, for eksempel politiets rolle. Dette kan gjøres blant annet ved å gjennomgå politirapportene fra gateopptøyene og okkupasjonen, for å på den måten kunne lage seg et bilde av hvordan politiet forholdt seg til hendelsene og hvilke instruksjoner de hadde. Den andre tråden vil kunne være å se dette i forhold til den forskningen som har blitt gjort på lignende fenomener i andre europeiske land. Det kunne være spennende å gjøre et mer

dyptgående komparativt arbeid, hvor man sammenligner og kontrasterer forhold og hendelser i Tromsø opp mot lignende fenomener i andre deler av Europa. Transnasjonale og komparative studier er noe som blant annet etterspørres av forfatterne i introduksjonen av *A European Youth Revolt*, og jeg tror protestene i Tromsø med sin relativt lille skala og perifere plassering vil kunne være et interessant tilfelle å sammenligne med.¹³² En tredje tråd ville være å se hendelsene i et lengre tidsperspektiv og se det i forhold til lokale, regionale eller nasjonale utviklingslinjer. Det kan være Tromsøs ungdomshistorie eller Nord-Norges «protesthistorie».

Som lektorstudent forsøker jeg også å se etter mulig anvendelse utenfor det akademiske historiefaget. Blant annet tenker jeg dette vil kunne anvendes innen historieundervisningen, da spesielt i tromsøskolen. Hendelsene kan fungerer som en interessant case som viser hvordan ungdom har jobbet aktivt for å påvirke lokale politiske prioriteringer. Det at det omhandler hendelser i nære omgivelser i en relativt nær fortid gjør det lettere å se sammenhengen til ungdomspolitikken i dagens Tromsø. Slik vil en kunne gi en bedre forståelse av lokalpolitiske prosesser og hvordan folk har tatt i bruk ulike former for sivilulydighet med ønske om å få påvirkningskraft på disse prosessene. Jeg mener også at en sentral del av formidlingen av lokalhistorie til skoleelever og samfunnet for øvrig, bør vise kontaktflatene mellom det vi oppfatter som det lokale, det nasjonale og det internasjonale. Slik kan man avkrefte illusjonen av lokalsamfunnet og lokalhistorien som noe som er isolert fra den øvre verdenshistorien.

¹³² van der Steen og Andresen, *A European youth revolt : European perspectives on youth protest and social movements in the 1980s*, s. xii.

Muntlige kilder

Oversikt over det muntlige kildematerialet som oppgaven bygger på. De seks intervjuene ble gjort som lydopptak, for så å bli transkribert. Alle intervjuene er gjennomført av oppgavens forfatter, Thomas Brodahl. Forfatteren sitter på lydopptak og transkripsjoner.

I fotnotene

A, mann

B, mann

C, mann

D, mann

E, mann

F, mann

Dato

22.02.16

03.03.16

18.03.16

31.03.16

01.04.16

04.04.16

Skriftlige kilder

'Navnløs' UngMobavis, fanzine utgitt fra Bangsundbrygga, Tromsø 1983. Fikk kopi av informant.

Rute 80, Rød ungdoms magasin, nr. 2 1982. Fikk kopi av aktuelle sider av informant.

Litteratur

- Bank, Norgez. «Tromsø brenn.» I *Energi mot apati!* Tromsø: Rocky Records, 1981.
- Bjurström, Erling, Ivar Frønes, og Ola Stafseng. *Generasjonsopprøret. Ungdomskulturer, ungdomsbevegelser og tenåringsmarked fra 50- til 80-årene.* Oslo: Universitetsforlaget, 1982.
- Brox, Ottar, red. *Om ungdomsuroen i Tromsø i januar 1982. Materiale fra instituttets åpne seminar 2.-4. mars 1982.*, Stensilserie A - Samfunnsfag. Nr. 42. Tromsø: Institutt for samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø, 1982.
- Bull, Edvard. *Arbeidermiljø under det industrielle gjennombrudd. Tre norske industristrøk. De store U-bøkene.* Oslo: Universitetsforl., 1972.
- Charlton, Thomas L., Lois E. Myers, Rebecca Sharpless, og Leslie Roy Ballard. *Handbook of oral history.* Lanham, Md: Altamira Press, 2006.
- Fauske, Halvor. *Det nye ungdomsopprøret? : en sosiologisk undersøkelse av ungdomsopptøyene i Norge 1978-84.* FAFO-rapport. Oslo: FAFO, 1985.
- Haunss, Sebastian. «Unrest or Social Movement? Some Conceptual Clarifications.» I *A European Youth Revolt*(Red.), 25-38: Springer, 2016.
- Houge, Knut, og Bernt Eide. *Har vi en framtid? : en bok om UNG MOB, gatebarn, opprør og oppkjøp.* Oslo: Gyldendal, 1982.
- Kaldal, Ingar. *Frå sosialhistorie til nyare kulturhistorie.* Utsyn & innsikt. Oslo: Samlaget, 2002.
- Kaldal, Ingar. «Minna og mytane – og verdien av dei som historisk materiale.» *Historisk tidsskrift* 87, nr. 04 (2008): 665-79.
- Kjeldstadli, Knut. *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget.* 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 1999.
- Krange, Olve, og Tormod Øia. *Den nye moderniteten : ungdom, individualisering, identitet og mening.* Oslo: Cappelen akademisk forl., 2005.
- Lorås, Jostein. «Muntlige kilder - faktuelle eller narrative lese måter?». *Historisk tidsskrift.* Vol. 86, nr. 3 (2007).
- Mathiesen, Trygve. *Tre grep og sannheten : norsk punk 1977-1980.* Oslo: Vega forl., 2007.
- Myklebost, Kari Aga. «Muntlige fortellinger som kilder. Refleksjoner rundt teoretiske og metodiske aspekter ved bruk av muntlige kilder som inntak til identitet.» Tromsø: Universitetet i Tromsø, 2002.
- Myklebost, Kari, og Marianne A. Olsen. «Tromsø Rocke'!». I *Tromsøboka den fjerde*, Pål Christensen, Sveinulf Hegstad, Ulf Jensen og Svein Smaaskjær (Red.), 128-41. Tromsø: Tromsøboka A.S, 2005.
- Owens, Linus. «Amsterdam Squatters on the Road: A Case Study in Territorial and Relational Urban Politics.» I *A European Youth Revolt*(Red.), 53-66: Springer, 2016.
- Portelli, Alessandro. «What makes oral history different.» I *Oral history, oral culture, and Italian Americans*(Red.), 21-30: Springer, 2009.
- Ringdal, Kristen. *Enhet og mangfold : samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode.* Bergen: Fagbokforlaget, 2001.
- Skaar, Inger Lise. «Hva skjedde?». I *Om ungdomsuroen i Tromsø i januar 1982. Materiale fra instituttets åpne seminar 2.-4. mars 1982.*, Ottar Brox (Red.). Tromsø: Institutt for samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø, 1982.
- Skinningrud, Geir I. «Et dypdykk i Tromsøs musikkmiljø med fokus på undergrunnen - trengs det en musikkbransje i byen.» 2011.
- Slettan, Dagfinn. *Minner og kulturhistorie. Teoretiske perspektiver.* Skriftserie fra Historisk institutt. Vol. 4, Trondheim: Historisk institutt, Universitetet i Trondheim, 1994.

- Sundby, Roar. *Ungdomsundersøkelsen i Tromsø : prosjektrapport*. Tromsø: Universitetet i Tromsø, Institutt for samfunnsvitenskap, 1982.
- Sutton, John. «Memory.». The Stanford Encyclopedia of Philosophy The Stanford Encyclopedia of Philosophy hentet 13.10.16 fra <http://plato.stanford.edu/archives/sum2016/entries/memory/>. Lesedato:
- Thompson, Paul. *The voice of the past : oral history*. 3. utg. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Tjelmeland, Hallvard. *Fra byfolk og bona til tromsøværing. 1945-1996*. Tromsø: Tromsø kommune, 1996.
- Tvibit. «Om oss.». hentet 13.10.16 fra <http://tvibit.net/om-oss/>. Lesedato:
- van der Steen, Bart, og Knud Andresen. *A European youth revolt : European perspectives on youth protest and social movements in the 1980s*. Palgrave studies in the history of social movements. Ruhr: Palgrave Macmillan, 2016.
- Worley, Matthew. «Riotous Assembly: British Punk's Cultural Diaspora in the Summer of '81.». I *A European Youth Revolt*(Red.), 217-28: Springer, 2016.
- Yow, Valerie Raleigh. *Recording oral history : a guide for the humanities and social sciences*. 2nd ed. utg. Walnut Creek, Calif: AltaMira Press, 2005.

Vedlegg 1 - Intervjuguide

Intervjuguide

Problemstilling

Belyse ungdommens eget perspektiv på kampen for et ungdomshus i Tromsø sentrum fra begynnelsen av 1970-tallet frem mot opprettelsen av Ungdommens Hus, mars 1984.

Knytte intervjuene til konkrete hendelser og opplevelser.

Bruk av bilder i intervju sammenheng?

Er dette noe du har tenkt etterpå, eller mente du dette den gangen også?

Vil være naturlig å modifisere/forme spørsmålene ut fra informantens fortelling. Det er også avhengig av når de deltok og hvilken rolle informanten hadde.

Spørsmål

Når var du aktiv i forbindelse med Ungdommens Hus? Og hvor gammel var du da?

Hva fikk deg til å engasjere deg for opprettelsen av et Ungdommens Hus?

Hva var drivkreftene blant ungdommen for opprettelsen av et ungdomshus?

Var ungdommens protester organisert?

Husokkupasjonene, opptøyer, arbeidet med kommunen

Hvem var ungdommen som var i konflikt med politiet? (Da tenker jeg ikke på navn.)

Arbeidsledighet blant ungdommen. Kvinner og menn.

Var du med på husokkupasjonen av Kirkegata 2? februar 1982

Hvordan opplevde du det?

Hvordan foregikk organiseringen av husokkupasjonen av Kirkegata 2?

Hvordan opplevde du avisenes dekning av hendelsene?

Var det mistillit til kommunen, politiet, media, foreldre/voksne?

Hvordan opplevdes denne misnøyen?

Var det skiller i ungdomsmiljøet?

Var det ulike ideologier blant ungdommen? Førte det eventuelt til splittelse innad?

Var det en sammenheng mellom ungdomsmiljøet og studentmiljøet i byen?

Var det et skifte blant aktørene fra 1970- til 1980-tallet?

Så dere på dere selv som en del av en større bevegelse?

Norge: Blitz, UFFA, Europa: Ungern (Ungdomshuset i København) Verden?

Bred arbeidsledighet blant ungdommen i Europa. Antiautoritære strømninger. Punkten.

Hvordan var det å få gjennomslag for kravene?

Opplever du at din forståelse av hendelsene har endret seg i ettertid?

Vedlegg 2 – Informasjonsskriv

Ungdom og autoriteter

Ungdommens perspektiv på kampen for opprettelsen av Ungdommens Hus i Tromsø i 1984.

Bakgrunn og formål

Formålet med studien er å belyse ungdommens egen opplevelse av kampen for Ungdommens Hus i Tromsø, fra midten av 1970-tallet til den offisielle åpningen av Brygga i mars 1984. Jeg ønsker å få et innblikk i ungdommens egen opplevelse og forståelse av hendelsene for å kunne nyansere den fortellingen som allerede er skrevet. For å si det på en annen måte ønsker jeg å se «pøbelbyen» fra «pøbelens» perspektiv.

Prosjektet er en mastergradsoppgave i historie ved Universitetet i Tromsø, Institutt for historie og religionsvitenskap. Jeg har funnet frem til potensielle deltagere gjennom samtaler med ansatte ved universitetet som selv var tilknyttet ungdomsmiljøet i den aktuelle perioden. Det endelige valget av deltagere blir gjort av meg og jeg forsøker å få et så dekkende utvalg av informanter som rent praktisk lar seg gjøre.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien innebærer et personlig intervju med varighet på ca. 1 time.

Opplysningene som skal innhentes som følge av spørsmålene omhandler ungdommens perspektiv på hendelsene knyttet til arbeidet for Ungdommens Hus. Det vil hovedsakelig dreie seg om din opplevelse av aksjoneringen for Ungdommens Hus, sammensetningen av ungdomsmiljøet og forholdet til kommunen, politiet og media.

Det kan finne sted på et tidspunkt og et sted som vi kan bli enige om. Intervjuene registreres som digitalt lydopptak og transkriberes inn på en passordbeskyttet datamaskin.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Kun student og veileder vil ha tilgang til personopplysninger. Navneliste på deltakere og datamateriale vil ligge adskilt på en passordbeskyttet datamaskin. All informasjon fra intervjuene vil fremgå anonymisert i

publikasjonen. Om ønskelig kan deltakere få lese gjennom egne opplysninger og godkjenne disse før publisering.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15. mai 2016. Etter endt prosjekt vil personopplysninger og lydopptak slettes.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert. Jeg vil ringe deg noen dager etter at du har mottatt denne mailen for å forklare eventuelle uklarheter og om du kunne tenkt deg å delta for å kunne avtale når og hvor intervjuet eventuelt vil kunne finne sted.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Thomas Brodahl, på telefon: 45611037 eller epost: tbr033@uit.no.

Veileder til prosjektet, Kari Aga Myklebost kan nås på telefon: 90208513 eller epost: kari.myklebost@uit.no.

Studien er meldt til personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3 – Meldeskjema NSD

MELDESKJEMA

Meldeskjema (versjon 1.4) for forsknings- og studentprosjekt som medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt (jf. personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter).

1. Intro		
Samles det inn direkte personidentifiserende opplysninger?	Ja • Nei ○	En person vil være direkte identifiserbar via navn, personnummer, eller andre personentydige kjennetegn.
Hvis ja, hvilke?	☐ Navn ☐ 11-sifret fødselsnummer ☐ Adresse ☐ E-post ☐ Telefonnummer ☐ Annet	Les mer om hva personopplysninger . NB! Selv om opplysningene skal anonymiseres i oppgave/rapport, må det krysses av dersom det skal innhentes/registreres personidentifiserende opplysninger i forbindelse med prosjektet.
Annet, spesifiser hvilke		
Skal direkte personidentifiserende opplysninger kobles til datamaterialet (koblingsnøkkel)?	Ja • Nei ○	Merk at meldeplikten utløses selv om du ikke får tilgang til koblingsnøkkel, slik fremgangsmåten ofte er når man benytter en databehandler
Samles det inn bakgrunnsopplysninger som kan identifisere enkeltpersoner (indirekte personidentifiserende opplysninger)?	Ja • Nei ○	En person vil være indirekte identifiserbar dersom det er mulig å identifisere vedkommende gjennom bakgrunnsopplysninger som for eksempel bostedskommune eller arbeidsplass/skole kombinert med opplysninger som alder, kjønn, yrke, diagnose, etc.
Hvis ja, hvilke	Lydopptak Rolle Kjønn og alder	NB! For at stemme skal regnes som personidentifiserende, må denne bli registrert i kombinasjon med andre opplysninger, slik at personer kan gjenkjennes.

Skal det registreres personopplysninger (direkte/indirekte/via IP-/epost adresse, etc) ved hjelp av nettbaserte spørreskjema?	Ja ☐ Nei ☒	Les mer om nettbaserte spørreskjema .
Blir det registrert personopplysninger på digitale bilde- eller videoopptak?	Ja ☐ Nei ☒	Bilde/videoopptak av ansikter vil regnes som personidentifiserende.
Søkes det vurdering fra REK om hvorvidt prosjektet er omfattet av helseforskningsloven?	Ja ☐ Nei ☒	NB! Dersom REK (Regional Komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk) har vurdert prosjektet som helseforskning, er det ikke nødvendig å sende inn meldeskjema til personvernombudet (NB! Gjelder ikke prosjekter som skal benytte data fra pseudonyme helseregistre). Dersom tilbakemelding fra REK ikke foreligger, anbefaler vi at du avventer videre utfylling til svar fra REK foreligger.
2. Prosjekttittel		
Prosjekttittel	Ungdom og autoriteter Ungdommens perspektiv på kampen for opprettelsen av Ungdommens Hus i Tromsø 1984.	Oppgi prosjektets tittel. NB! Dette kan ikke være «Masteroppgave» eller liknende, navnet må beskrive prosjektets innhold.
3. Behandlingsansvarlig institusjon		
Institusjon	UiT Norges arktiske universitet	Velg den institusjonen du er tilknyttet. Alle nivå må oppgis. Ved studentprosjekt er det studentens tilknytning som er avgjørende. Dersom institusjonen ikke finnes på listen, har den ikke avtale med NSD som personvernombud. Vennligst ta kontakt med institusjonen.
Avdeling/Fakultet	Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning	
Institutt	Institutt for historie og religionsvitenskap	

4. Daglig ansvarlig (forsker, veileder, stipendiat)

Fornavn	Kari Aga	<p>Før opp navnet på den som har det daglige ansvaret for prosjektet. Veileder er vanligvis daglig ansvarlig ved studentprosjekt.</p> <p>Daglig ansvarlig og student må i utgangspunktet være tilknyttet samme institusjon. Dersom studenten har ekstern veileder, kanbiveileder eller fagansvarlig ved studiestedet stå som daglig ansvarlig.</p> <p>Arbeidssted må være tilknyttet behandlingsansvarlig institusjon, f.eks. underavdeling, institutt etc.</p> <p>NB! Det er viktig at du oppgir en e-postadresse som brukes aktivt. Vennligst gi oss beskjed dersom den endres.</p>
Etternavn	Myklebost	
Stilling	Førsteamanuensis i historie	
Telefon	77646767 90208513	
Mobil	kari.myklebost@uit.no kari.myklebost@uit.no	
E-post		
Alternativ e-post		
Arbeidssted	Institutt for historie og religionsvitenskap, HSL-fak, UiT,	
Adresse (arb.)	PB. 6050 Langnes	
Postnr./sted (arb.sted)	9037 Tromsø	
5. Student (master, bachelor)		
Studentprosjekt	Ja ● Nei ○	Dersom det er flere studenter som samarbeider om et prosjekt, skal det velges en kontaktperson som føres opp her. Øvrige studenter kan føres opp under pkt 10.
Fornavn	Thomas	
Etternavn	Brodahl	
Telefon		
Mobil	45611037	
E-post	tbr033@uit.no	
Alternativ e-post	Thomasbro91@gmail.com	

Privatadresse	Postboks 1437	
Postnr./sted (privatadr.)	9029 Tromsdalen	
Type oppgave	<ul style="list-style-type: none"> • Masteroppgave ○ Bacheloroppgave ○ Semesteroppgave ○ Annet 	

6. Formålet med prosjektet

Formål	<p>Prosjektet fokuserer på ungdommens kamp for et ungdommens hus i Tromsø i perioden ca. 1975 til åpningen mars 1984. Jeg ønsker å få et innblikk i ungdommens egen opplevelse og forståelse av hendelsene for å kunne nyansere den fortellingen som allerede er skrevet. Dette vil jeg forsøke å gjøre ved å gjennomføre kvalitative intervjuer med aktører blant</p> <p>ungdommen om deres opplevelse av hendelsene som utspilte seg i forbindelse med arbeidet for et ungdommens hus.</p> <p>Den overordnede problemstillingen lyder derfor som følger: Belyse ungdommens eget perspektiv på kampen for et ungdomshus i Tromsø sentrum, fra begynnelsen av 1970-tallet frem mot opprettelsen av Ungdommens Hus, mars 1984.</p>	Redegjør kort for prosjektets formål, problemstilling, forskningsspørsmål e.l.
---------------	---	--

7. Hvilke personer skal det innhentes personopplysninger om (utvalg)?

Kryss av for utvalg	☐ Barnehagebarn ☐ Skoleelever ☐ Pasienter ☐ Brukere/klienter/kunder ☐ Ansatte ☐ Barnevernsbarn ☐ Lærere ☐ Helsepersonell ☐ Asylsøkere ☒ Andre	
----------------------------	---	--

Beskriv utvalg/deltakere	Deltakere i prosjektet vil være aktører blant ungdommen som var mer eller mindre deltagende i arbeidet for et ungdommens hus.	Med utvalg menes dem som deltar i undersøkelsen eller dem det innhentes opplysninger om.
Rekruttering/trekking	Valget av deltagere gjøres gjennom samtaler med ansatte ved universitetet som selv var tilknyttet Tromsøs ungdomsmiljø i den aktuelle perioden. Gjennom samtalene har jeg fått navn på en rekke aktuelle personer og jeg vil gjøre et utvalg på grunnlag av den informasjonen jeg har fått. I utvalget ønsker jeg å forsøke å få en fornuftig balanse på kjønn og leder"følger" blant informantene, så langt dette lar seg gjøre.	Beskriv hvordan utvalget trekkes eller rekrutteres og oppgi hvem som foretar den. Et utvalg kan trekkes fra registre som f.eks. Folkeregisteret, SSB-registre, pasientregistre, eller det kan rekrutteres gjennom

		f.eks. en bedrift, skole, idrettsmiljø eller eget nettverk.
Førstegangskontakt	Førstegangskontakten vil bli gjort via epost fra meg selv, studenten.	Beskriv hvordan kontakt med utvalget blir opprettet og av hvem. Les mer om dette på temasidene .
Alder på utvalget	☐ Barn (0-15 år) ☐ Ungdom (16-17 år) ☒ Voksne (over 18 år)	Les om forskning som involverer barn på våre nettsider.
Omtrentlig antall personer som inngår i utvalget	5	
Samles det inn sensitive personopplysninger?	Ja ☒ Nei ☐	Les mer om sensitive opplysninger .
Hvis ja, hvilke?	☒ Rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning ☒ At en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling ☐ Helseforhold ☐ Seksuelle forhold ☐ Medlemskap i fagforeninger	
Inkluderes det myndige personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse?	Ja ☐ Nei ☒	Les mer om pasienter, brukere og personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse .
Samles det inn personopplysninger om personer som selv ikke deltar (tredjepersoner)?	Ja ☐ Nei ☒	Med opplysninger om tredjeperson menes opplysninger som kan spores tilbake til personer som ikke inngår i utvalget. Eksempler på tredjeperson er kollega, elev, klient, familiemedlem.
8. Metode for innsamling av personopplysninger		

<p>Kryss av for hvilke datainnsamlingsmetoder og datakilder som vil benyttes</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Papirbasert spørreskjema ☐ Elektronisk spørreskjema ■ Personlig intervju ☐ Gruppeintervju ☐ Observasjon ☐ Deltakende observasjon ☐ Blogg/sosiale medier/internett ☐ Psykologiske/pedagogiske tester ☐ Medisinske undersøkelser/tester ☐ Journaldata (medisinske journaler) 	<p>Personopplysninger kan innhentes direkte fra den registrerte f.eks. gjennom spørreskjema, intervju, tester, og/eller ulike journaler (f.eks. elevmapper, NAV, PPT, sykehus) og/eller registre (f.eks. Statistisk sentralbyrå, sentrale helseregistre).</p> <p>NB! Dersom personopplysninger innhentes fra forskjellige personer (utvalg) og med forskjellige metoder, må dette spesifiseres i kommentar-boksen. Husk også å legge ved relevante vedlegg til alle utvalgs-gruppene og metodene som skal benyttes.</p> <p>Les mer om registerstudier her.</p> <p>Dersom du skal anvende registerdata, må variabelliste lastes opp under pkt. 15</p>
	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Registerdata 	
	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Annen innsamlingsmetode 	
<p>Tilleggsopplysninger</p>	<p>Årsaken til at jeg huket av "Rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning" og "At en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling", er fordi det kan være noen nevner denne typen informasjon under intervjuene selv om dette ikke er fokuset for intervjuene.</p>	
<p>9. Informasjon og samtykke</p>		

<p>Oppgi hvordan utvalget/deltakerne informeres</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Skriftlig ■ Muntlig ☐ Informeres ikke 	<p>Dersom utvalget ikke skal informeres om behandlingen av personopplysninger må det begrunnes.</p> <p>Les mer her.</p> <p>Vennligst send inn mal for skriftlig eller muntlig informasjon til deltakerne sammen med meldeskjema.</p> <p>Last ned en veiledende mal her.</p>
---	--	---

		NB! Vedlegg lastes opp til sist i meldeskjemaet, se punkt 15 Vedlegg.
Samtykker utvalget til deltakelse?	<ul style="list-style-type: none"> • Ja ○ Nei ○ Flere utvalg, ikke samtykke fra alle 	<p>For at et samtykke til deltakelse i forskning skal være gyldig, må det være frivillig, uttrykkelig og informert.</p> <p>Samtykke kan gis skriftlig, muntlig eller gjennom en aktiv handling. For eksempel vil et besvart spørreskjema være å regne som et aktivt samtykke.</p> <p>Dersom det ikke skal innhentes samtykke, må det begrunnes.</p>
10. Informasjonssikkerhet		
Hvordan oppbevares navnelisten/ koblingsnøkkelen og hvem har tilgang til den?	Tilgang til koblingsnøkkelen vil være forbeholdt veileder og meg selv.	
Oppbevares direkte personidentifiserbare opplysninger på andre måter?	Ja ○ Nei •	
Spesifiser		NB! Som hovedregel bør ikke direkte personidentifiserende opplysninger registreres sammen med det øvrige datamaterialet.

<p>Hvordan registreres og oppbevares personopplysningene?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ På server i virksomhetens nettverk ☐ Fysisk isolert PC tilhørende virksomheten (dvs. ingen tilknytning til andre datamaskiner eller nettverk, interne eller eksterne) ☐ Datamaskin i nettverkssystem tilknyttet Internett tilhørende virksomheten ☐ Privat datamaskin ☐ Videoopptak/fotografi ■ Lydopptak ☐ Notater/papir ■ Mobile lagringsenheter (bærbar datamaskin, minnepenn, minnekort, cd, ekstern harddisk, mobiltelefon) ☐ Annen registreringsmetode 	<p>Merk av for hvilke hjelpemidler som benyttes for registrering og analyse av opplysninger.</p> <p>Sett flere kryss dersom opplysningene registreres på flere måter.</p> <p>Med «virksomhet» menes her behandlingsansvarlig institusjon.</p> <p>NB! Som hovedregel bør data som inneholder personopplysninger lagres på behandlingsansvarlig sin forskningsserver.</p>
<p>Annen registreringsmetode beskriv</p>		<p>Lagring på andre medier - som privat pc, mobiltelefon, minnepinne, server på annet arbeidssted - er mindre sikkert, og må derfor begrunnes. Slik lagring må avklares med behandlingsansvarlig institusjon, og personopplysningene bør krypteres.</p>
<p>Hvordan er datamaterialet beskyttet mot at uvedkommende får innsyn?</p>	<p>Den bærbare datamaskinen er passordbeskyttet og oppbevares i låsbart rom og i mitt eget hjem.</p> <p>Lydopptakene gjøres på en bærbaropptaker og legges umiddelbart inn på den bærbare datamaskinen for så å bli slettet fra opptakeren.</p>	<p>Er f.eks. datamaskintilgangen beskyttet med brukernavn og passord, står datamaskinen i et låsbart rom, og hvordan sikres bærbare enheter, utskrifter og opptak?</p>
<p>Samles opplysningene inn/behandles av en databehandler (ekstern aktør)?</p>	<p>Ja ☐ Nei ☒</p>	<p>Dersom det benyttes eksterne til helt eller delvis å behandle personopplysninger, f.eks. Questback, transkriberingsassistent eller tolk, er dette å betrakte som en databehandler. Slike oppdrag må kontraktsreguleres.</p>
<p>Hvis ja, hvilken</p>		
<p>Overføres personopplysninger ved hjelp av e-post/Internett?</p>	<p>Ja ☐ Nei ☒</p>	<p>F.eks. ved overføring av data til samarbeidspartner, databehandler mm.</p>

Hvis ja, beskriv?		<p>Dersom personopplysninger skal sendes via internett, bør de krypteres tilstrekkelig.</p> <p>Vi anbefaler for ikke lagring av personopplysninger på nettskytjenester.</p> <p>Dersom nettskytjeneste benyttes, skal det inngås skriftlig databehandleravtale med leverandøren av tjenesten.</p>
Skal andre personer enn daglig ansvarlig/student ha tilgang til datamaterialet med personopplysninger?	Ja ☐ Nei ☒	
Hvis ja, hvem (oppgi navn og arbeidssted)?		

Utleveres/deles personopplysninger med andre institusjoner eller land?	☒ Nei ☐ Andre institusjoner ☐ Institusjoner i andre land	F.eks. ved nasjonale samarbeidsprosjekter der personopplysninger utveksles eller ved internasjonale samarbeidsprosjekter der personopplysninger utveksles.
--	---	--

11. Vurdering/godkjenning fra andre instanser

Søkes det om dispensasjon fra taushetsplikten for å få tilgang til data?	Ja ☐ Nei ☒	For å få tilgang til taushetsbelagte opplysninger fra f.eks. NAV, PPT, sykehus, må det søkes om dispensasjon fra taushetsplikten. Dispensasjon søkes vanligvis fra aktuelt departement.
Hvis ja, hvilke		
Søkes det godkjenning fra andre instanser?	Ja ☐ Nei ☒	F.eks. søke registreiere om tilgang til data, en ledelse om tilgang til forskning i virksomhet, skole.
Hvis ja, hvilken		

12. Periode for behandling av personopplysninger

Prosjektstart	04.12.2015 15.05.2016	Prosjektstart Vennligst oppgi tidspunktet for når kontakt med
---------------	--------------------------	---

Planlagt dato for prosjektslutt		utvalget skal gjøres/datainnsamlingen starter. Prosjektslutt: Vennligst oppgi tidspunktet for når datamaterialet enten skal anonymiseres/slettes, eller arkiveres i påvente av oppfølgingsstudier eller annet.
Skal personopplysninger publiseres (direkte eller indirekte)?	☐ Ja, direkte (navn e.l.) ☒ Ja, indirekte (bakgrunnsopplysninger) ☒ Nei, publiseres anonymt	NB! Dersom personopplysninger skal publiseres, må det vanligvis innhentes eksplisitt samtykke til dette fra den enkelte, og deltakere bør gis anledning til å lese gjennom og godkjenne sitater.
Hva skal skje med datamaterialet ved prosjektslutt?	☒ Datamaterialet anonymiseres ☐ Datamaterialet oppbevares med personidentifikasjon	NB! Her menes datamaterialet, ikke publikasjon. Selv om data publiseres med personidentifikasjon skal som regel øvrig data anonymiseres. Med anonymisering menes at datamaterialet bearbeides slik at det ikke lenger er mulig å føre opplysningene tilbake til enkeltpersoner. Les mer om anonymisering .
13. Finansiering		
Hvordan finansieres prosjektet?		
14. Tilleggsopplysninger		
Tilleggsopplysninger		